

Rogier Blokland
Uppsala University

Introduction to the minor Finnic languages

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

UPPSALA
UNIVERSITET

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- 1. General**
- 2. Nomenclature**
- 3. Typical features of South Estonian**
- 4. Literature about South Estonian**
- 5. Texts**
- 6. The written language**

- 1. General**
2. Nomenclature
3. Typical features of South Estonian
4. Literature about South Estonian
5. Texts
6. The written language

The Finnic languages: number of speakers

Finnish	5 300 000
Estonian	1 000 000
South Estonian	30 000
Meänkieli	30 000
Karelian	25 000
Olonets	15 000
Kven	8 000
Veps	3 500
Lude	300
Ingrian	70
Vote	<10
Livonian	<10

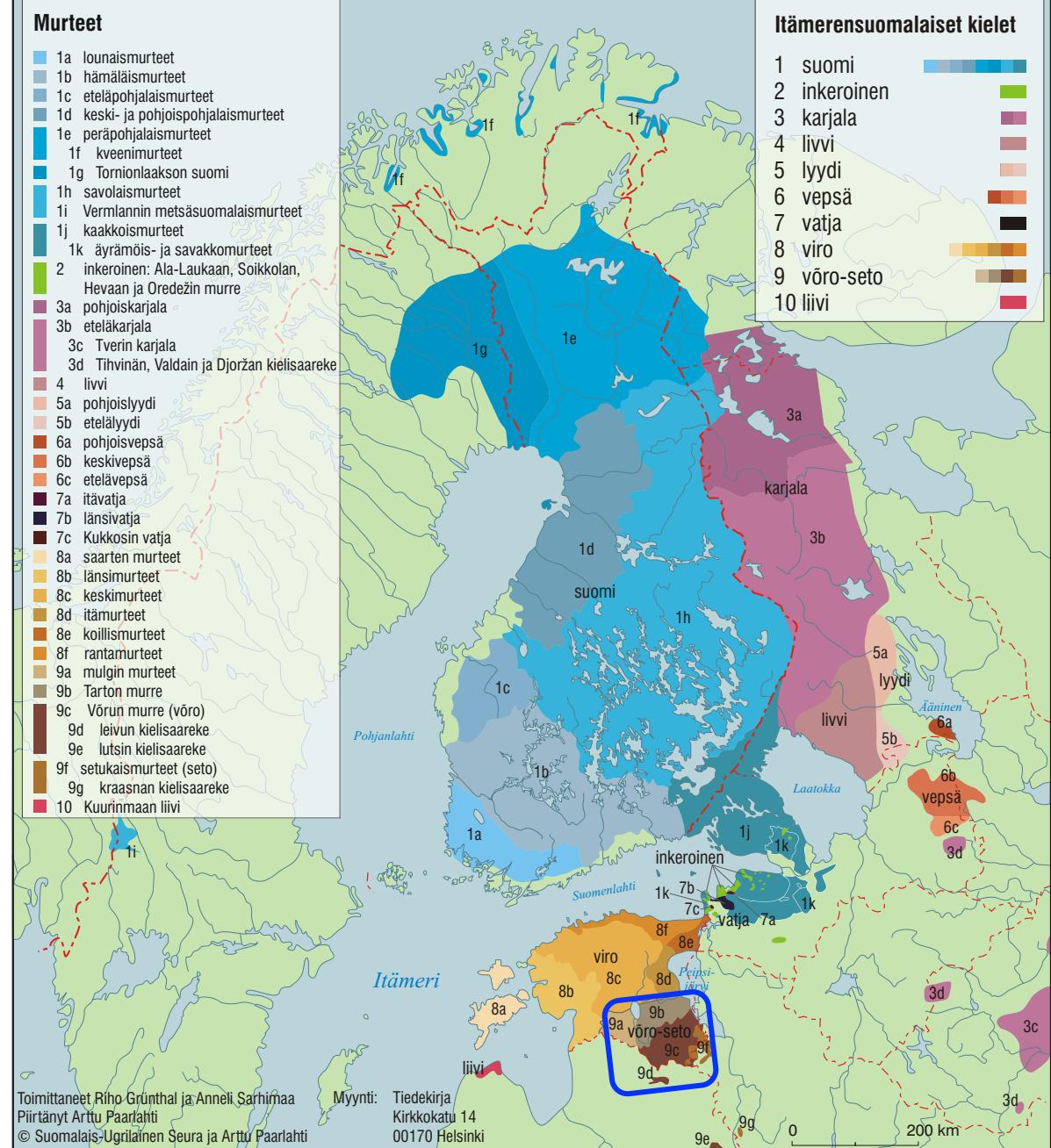
Maps

Itämerensuomalaiset kielet ja niiden päämurteet

Kieli- ja murrealueet vastaavat 1900-luvun alun tilannetta

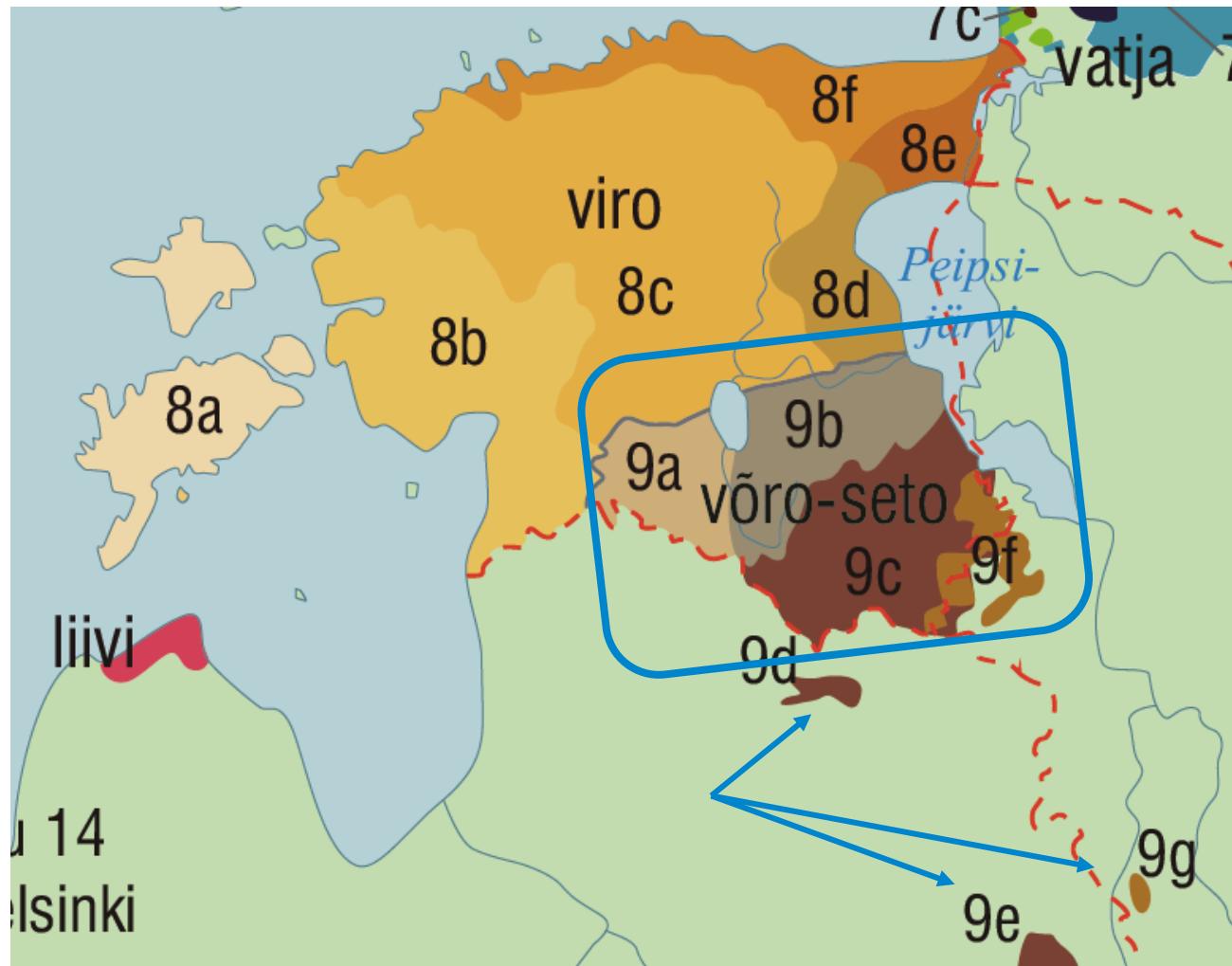
Murteet

- 1a lounasmurteet
- 1b hämäläismurteet
- 1c eteläpohjalaismurteet
- 1d keski- ja pohjoispohjalaismurteet
- 1e peräpohjalaismurteet
- 1f kveenimurteet
- 1g Tornionlaakson suomi
- 1h savolaismurteet
- 1i Vermalannin metsäsuomalaismurteet
- 1j kaakkosmurteet
- 1k äyrämöis- ja savakkomurteet
- 2 inkeroinen: Ala-Laukaan, Soikkolan, Hevaan ja Oredžin murre
- 3a pohjoiskarjala
- 3b eteläkarjala
- 3c Tverin karjala
- 3d Tihvinän, Valdain ja Dgoržan kielisaareke
- 4 livvi
- 5a pohjoislyydi
- 5b etelälyydi
- 6a pohjoisvepsä
- 6b keskivepsä
- 6c etelävepsä
- 7a itävatja
- 7b länsivatja
- 7c Kukkosin vatja
- 8a saarten murteet
- 8b länsimurteet
- 8c keskimurteet
- 8d itämurteet
- 8e koillismurteet
- 8f rantamurteet
- 9a mulgjin murteet
- 9b Tarton murre
- 9c Vörön murre (vôro)
- 9d leivun kielisaareke
- 9e lutsin kielisaareke
- 9f setukalsimurteet (seto)
- 9g kraasan kielisaareke
- 10 Kuurimaan liivi

Source: <https://www.sgr.fi/muutjulkaisut/ItamerensuomalaisetKieletMurteet2012.pdf>

Maps: South Estonian

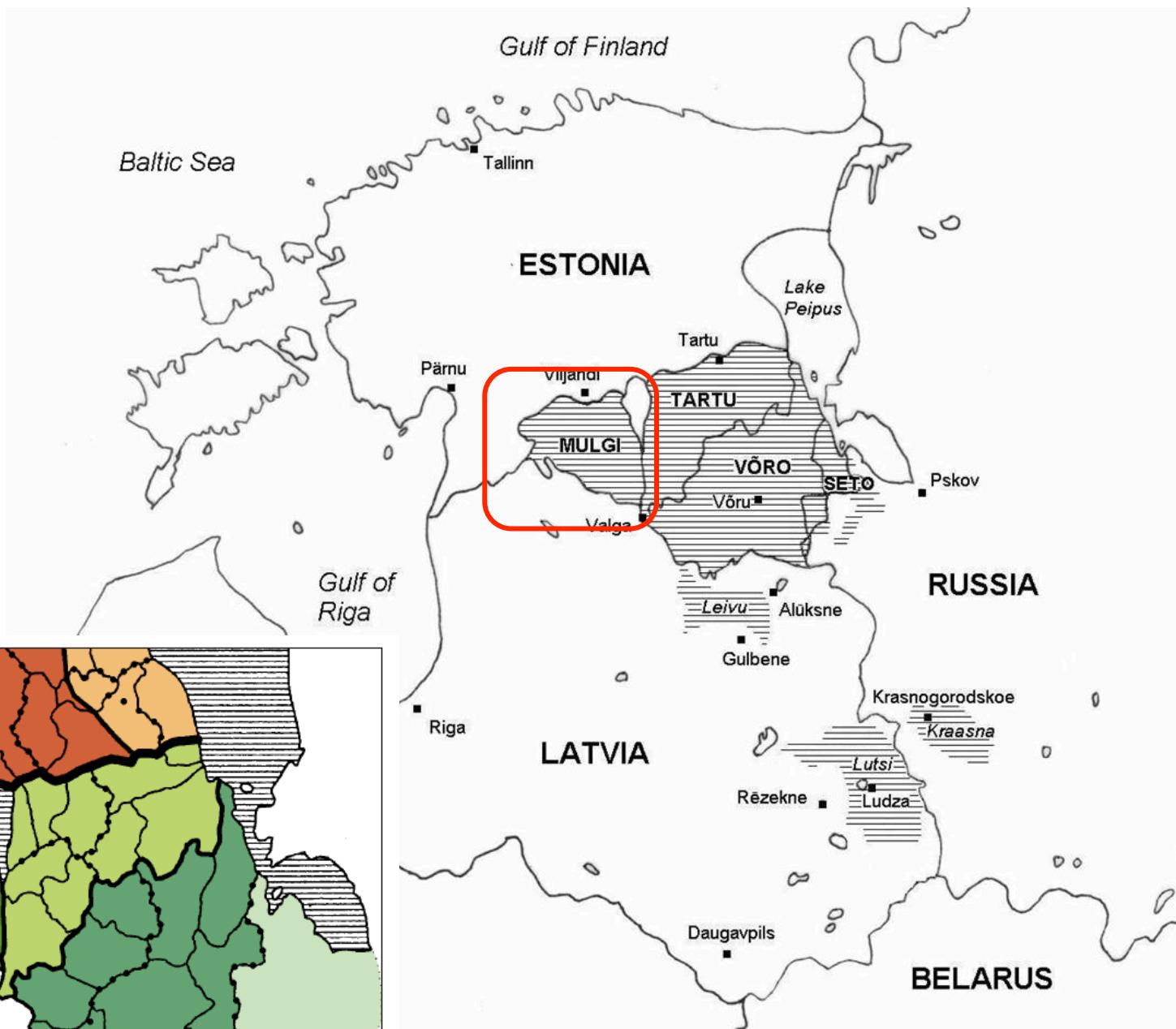
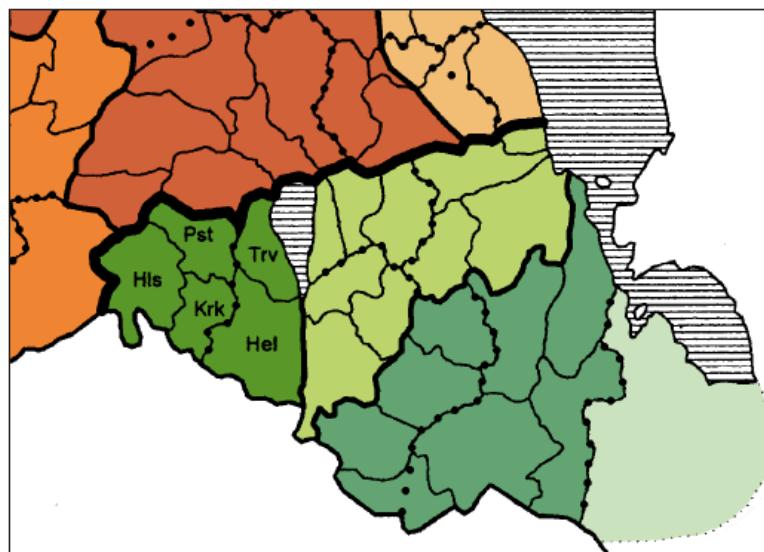
Source: <https://www.sgr.fi/muutjulkaisut/ItamerensuomalaisetKieletMurteet2012.pdf>

Maps

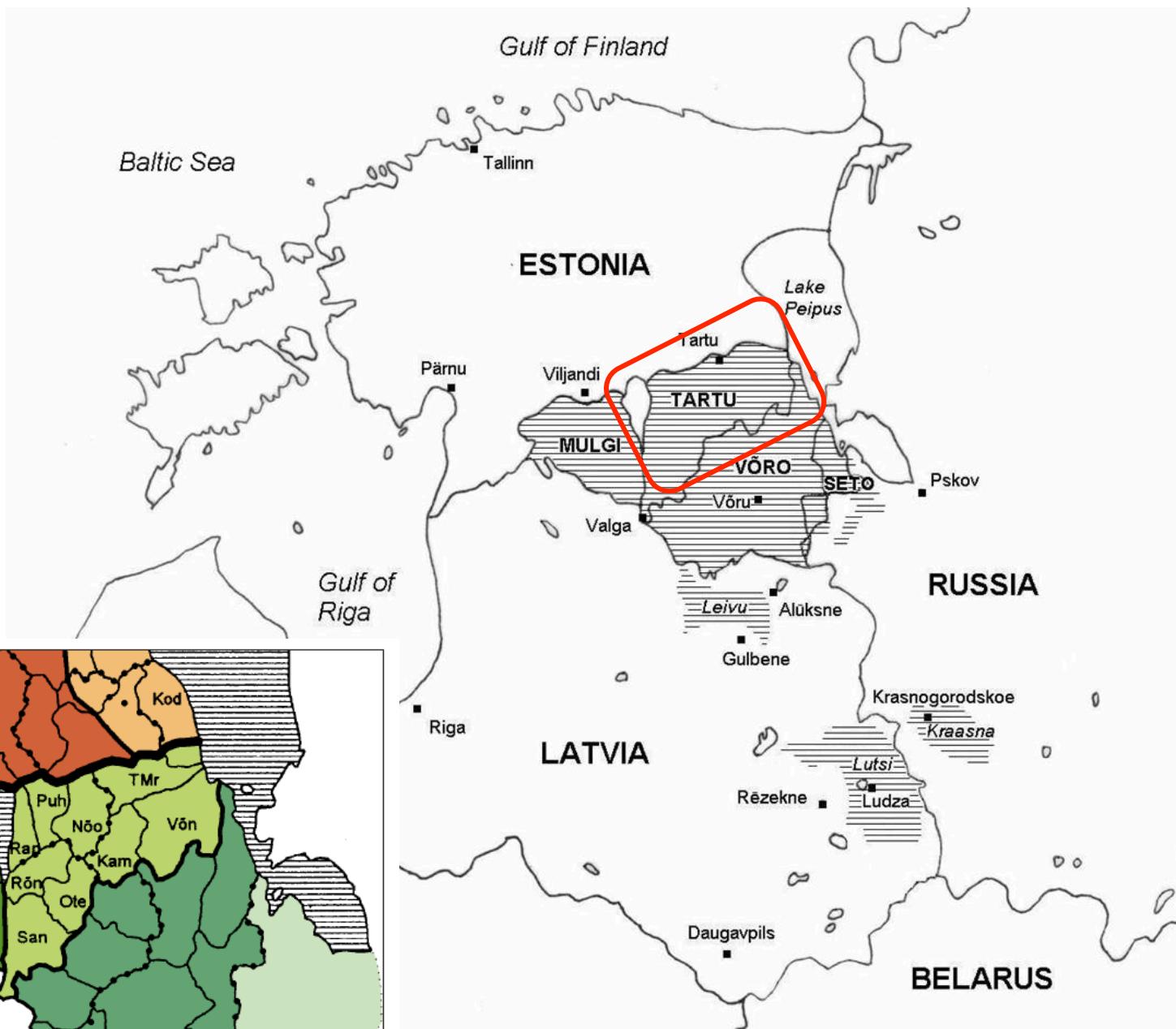
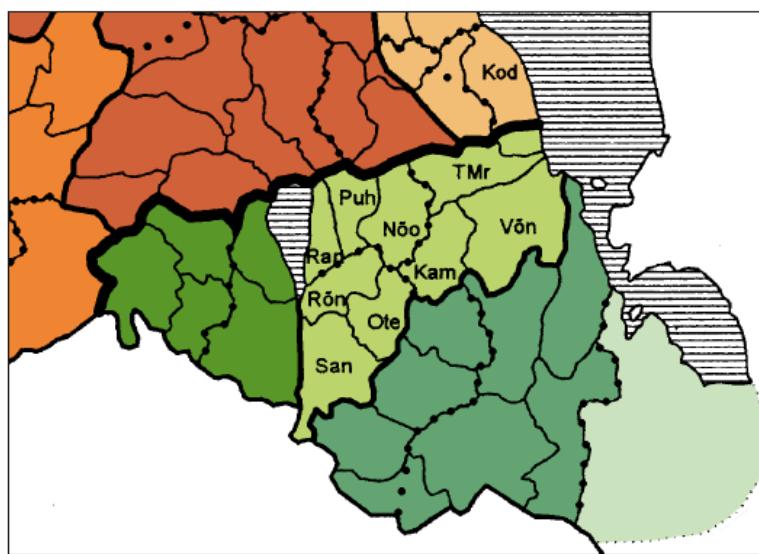

Source: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:South_Estonian_language_area_corrected_2017.jpg

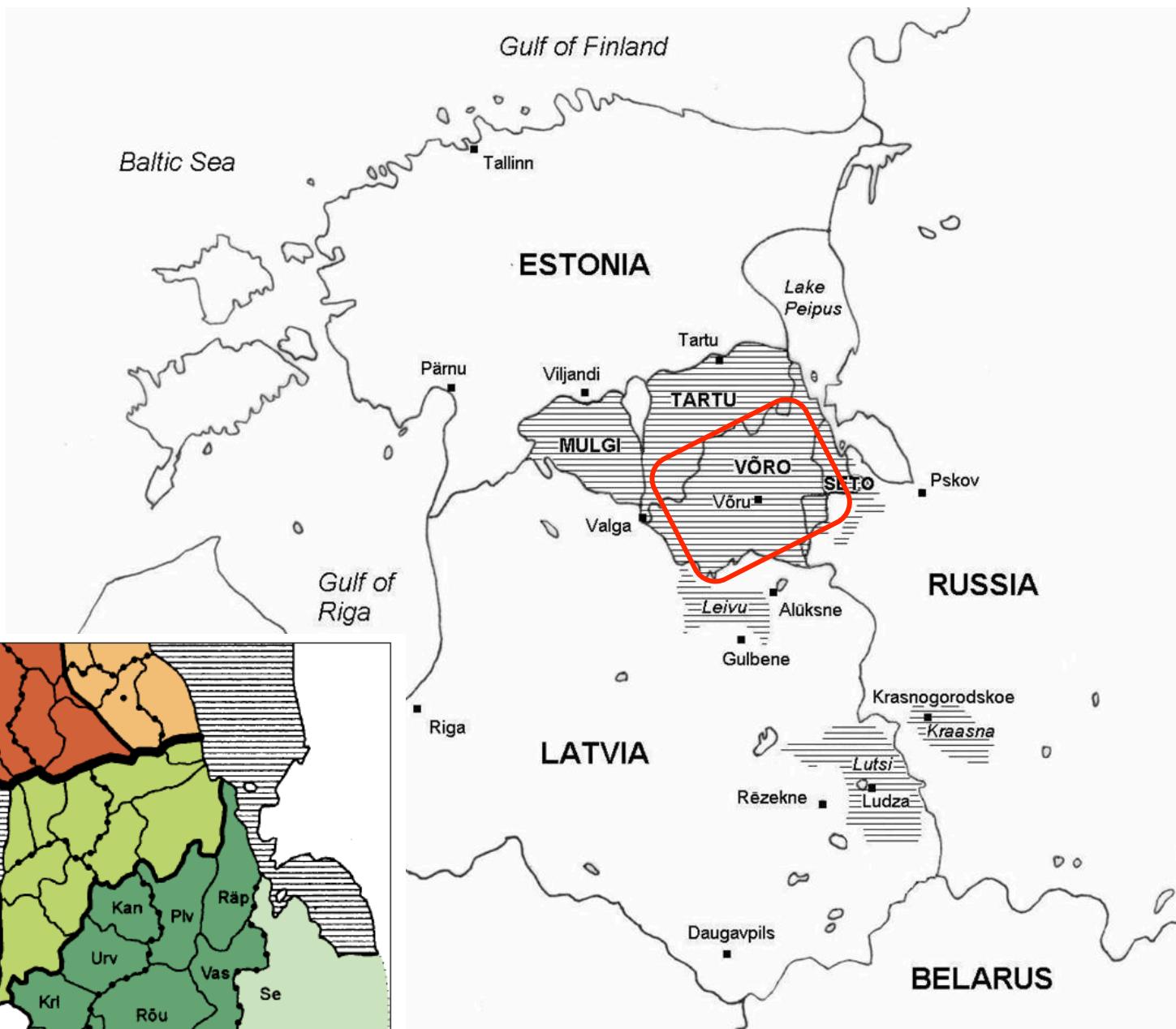
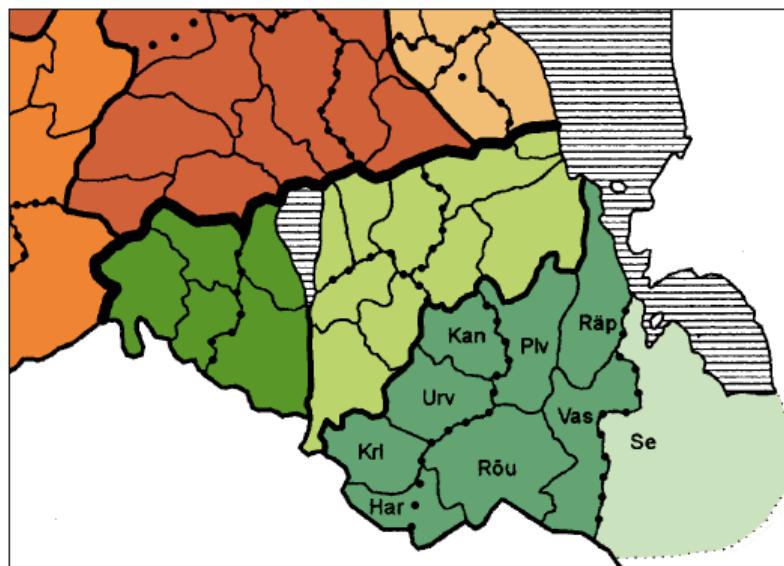
Mulgi

Tartu

Võru

Setu

Võru-Setu or Võru Setu

Dialect islands

**Leivu (V)
(Latvia)**

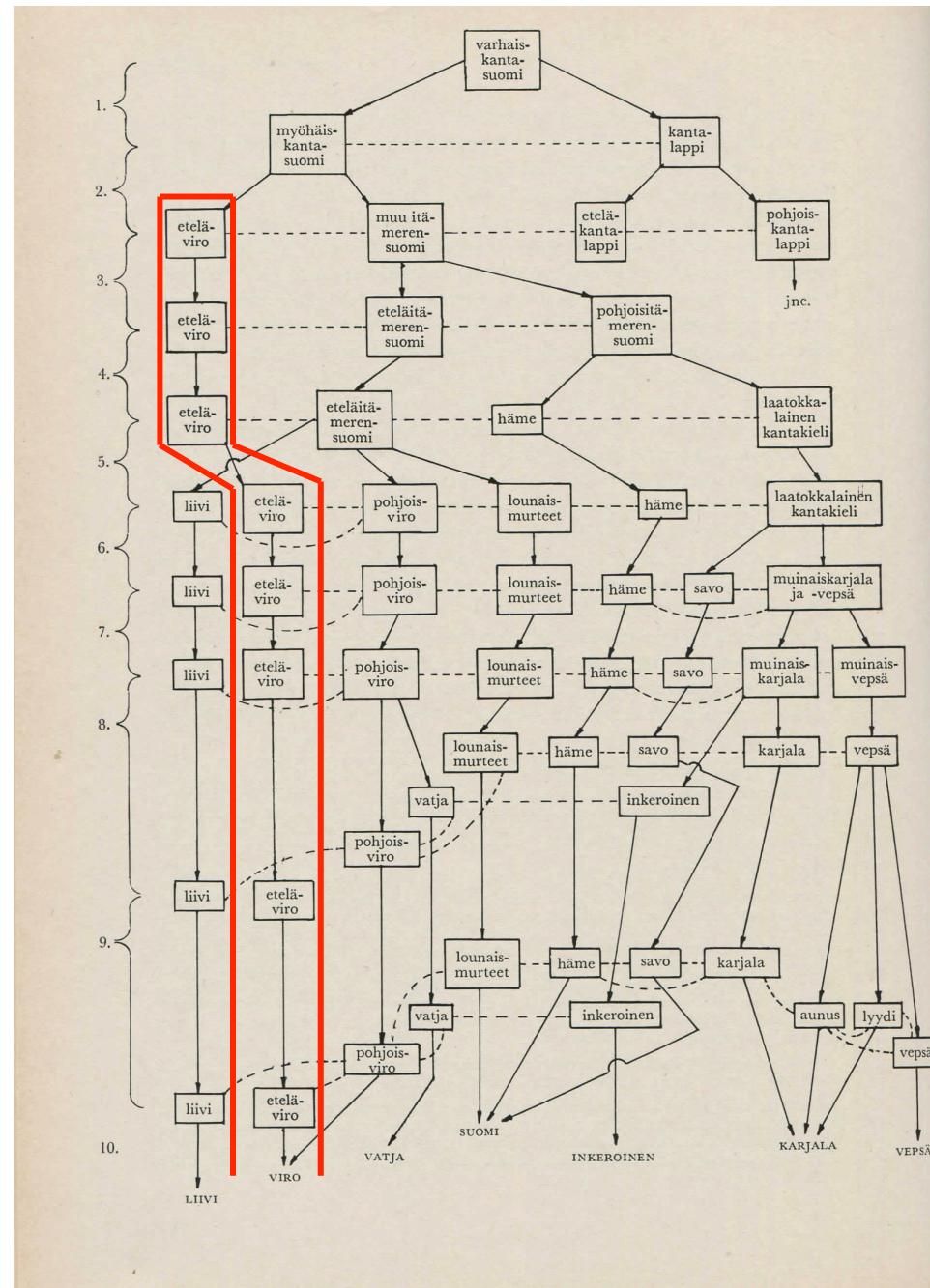
**Kraasna (S)
(RF)**

**Lutsi (V)
(Latvia)**

South Estonian as the first language to split from Proto- Finnic

Source:
Sammallahti, Pekka 1977. Suomalaisten
esihistorian kysymyksiä. *Virittäjä* 81: 132

1. General
- 2. Nomenclature**
3. Typical features of South Estonian
4. Literature about South Estonian
5. Texts
6. The written language

Nomenclature

South Estonian	(North) Estonian	Latvian	Finnish	Russian
Glottonym				
<i>võro kiil</i>	<i>võru keel</i>	<i>veru valoda</i>	<i>võru(n kieli)</i>	вырусский
	<i>võru murre</i>	<i>veriešu valoda</i>	<i>võro(n kieli)</i>	диалект/язык
<i>lõunõeesti kiil</i>	<i>lõunaeesti keel</i>	<i>dienvidigaunjas valoda</i>	<i>eteläviro(n kieli)</i>	южно- эстонский
Ethnonym				
<i>võrokõnõ</i>	<i>võrukene</i>	<i>veru</i>	<i>võrolainen</i>	выру
<i>võrokõsõq</i> (pl)	<i>võrukesed</i> (pl) (<i>võrokesed</i>)		<i>võrolaiset</i> (pl)	
	<i>lõunaeestlane</i>	<i>(dienvidigaunis)</i>	<i>etelävirolainen</i>	южно-эстонец
	<i>lõunaeestlased</i> (pl)	<i>(dienvidigaunji) (pl)</i>	<i>etelävirolaiset (pl)</i>	южно-эстонцы (pl)

1. General
2. Nomenclature
- 3. Typical features of South Estonian**
4. Literature about South Estonian
5. Texts
6. The written languages

Typical features of South Estonian

õ (IPA ɤ, UPA ე) and ä (IPA æ, UPA ää) in non-first syllables

No reduction of long vowels in preconsonantal position: *maa* ‘land, country’ > *maaha* ‘(ill.sg)’ (cf. Est. *maha*), *päähää* ‘head (ill.sg)’ (cf. Est. *pähe*)

h- and *-h* retained: *herneh* ‘pea’ (> *herneq*), *hoonõh* ‘building’

Vowel harmony retained: *lühüq* ‘short’, *külä* ‘village’

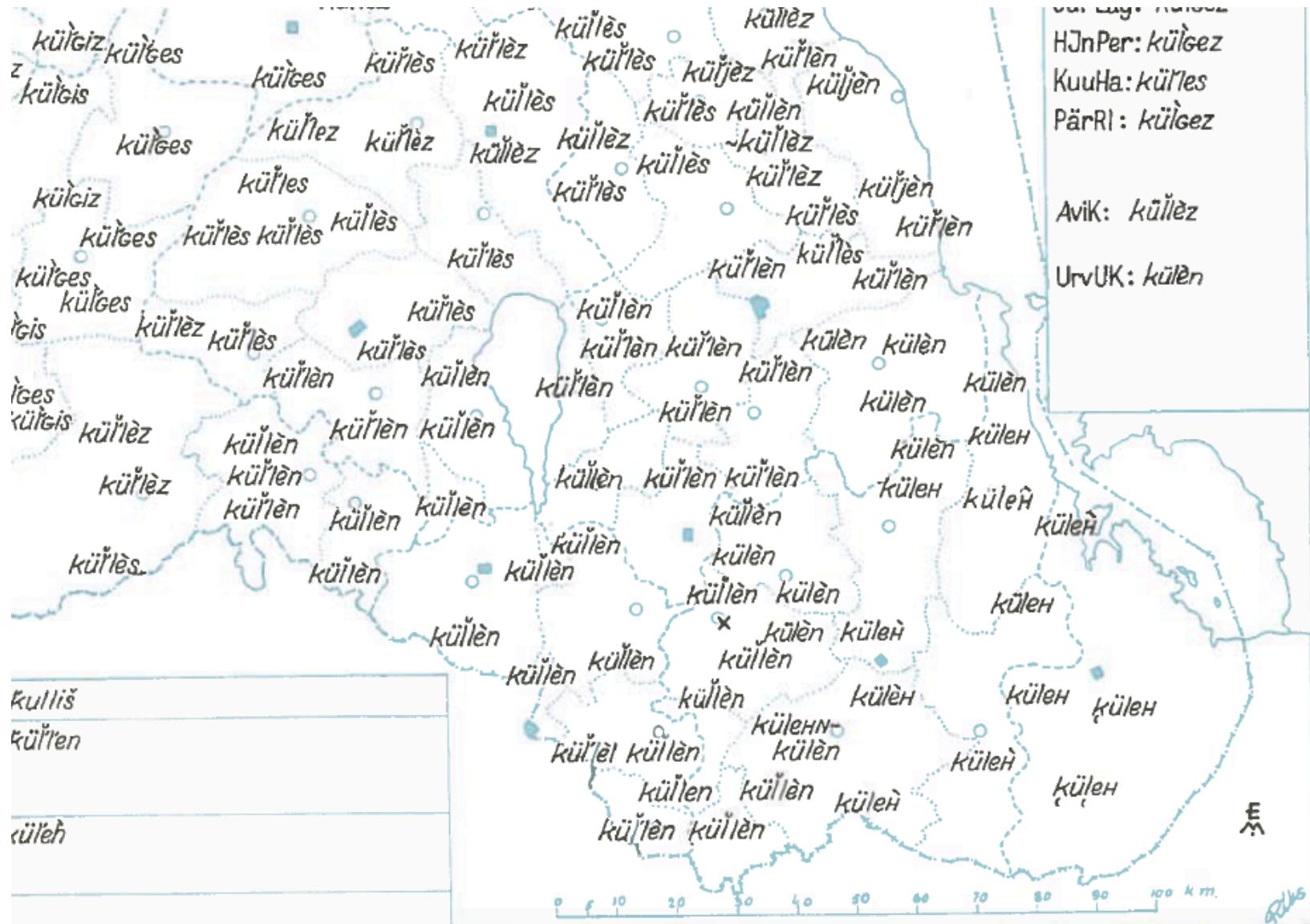
Three phonemic lengths: *uma* ‘own’ (nsg), *umma* (psg), *’umma* (illsg)

Nominative plural *-q*: *mõtsa* ‘forest’ > *mõtsaq*

Typical in Eastern Võru and Setu, less in Western Võru, rare in Tartu
(thus *kala* sg. and pl. > *kala* (sg) + *kalade* (pl)) and Mulgi

Inessive suffix: *-hn* > *-n* (West Võru, Tartu, Mulgi), *-h* (East Võru, Setu)

Inessive suffix: Est. *küljes* ‘side’

Source: Saareste, Andrus 1955. *Petit atlas des parlars estoniens*. Uppsala. p. 18

Typical features of South Estonian

Inessive in *-n*: *Võron* ‘in Võru’

(compare Ostrobothnian Finnish *mihinä* ‘where/missä’ (indef.pron), *johona* ‘where/jossa’ (rel.pron))

Abessive in *-IdAq*: *hambildaq* ‘without teeth’

Usually nominative or translative instead of essive: *tä om sääl oppaja* ‘she’s a teacher there’ (Est. *ta on seal õpetajana*) or *tä om sääl ku oppaja* ‘she’s there as a teacher’

Two conjugations in the 3rd person present tense: -s: *eläs* ‘s/he lives’ (*elli* ‘s/he lived) vs. *saa* ‘s/he gets’ (*sai* ‘s/he got’)

Tense expressed in negation verb: *maq ei võta* ‘I don’t take’ > *maq es võtaq* ‘I didn’t take’

Nouns *külä* ‘village’ and *hammas* ‘tooth’

nom.	<i>külä</i>	<i>küläq</i>	<i>hammas</i>	<i>hambaq</i>
gen.	<i>külä</i>	<i>külli</i>	<i>hamba</i>	<i>hambidõ</i>
part.	<i>küllä</i>	<i>külli</i>	<i>hammast</i>	<i>hambit</i>
ill.	<i>küllä</i>	<i>külli(he)</i>	<i>hambahe</i>	<i>hambihe</i>
ine.	<i>külän</i>	<i>külin</i>	<i>hamban</i>	<i>hambin</i>
ela.	<i>küläst</i>	<i>külist</i>	<i>hambast</i>	<i>hambist</i>
all.	<i>küläle</i>	<i>külide</i>	<i>hambalõ</i>	<i>hambilõ</i>
ade.	<i>küläl</i>	<i>külid</i>	<i>hambal</i>	<i>hambil</i>
abl.	<i>külält</i>	<i>külidt</i>	<i>hambalt</i>	<i>hambilt</i>
tra.	<i>küläs</i>	<i>külis</i>	<i>hambas</i>	<i>hambis</i>
term.	<i>küläniq</i>	<i>küliniq</i>	<i>hambaniq</i>	<i>hambiniq</i>
abe.	<i>küläldäq</i>	<i>külidäq</i>	<i>hambaldaq</i>	<i>hambildaq</i>
kom.	<i>külägaq</i>	<i>külligaq</i>	<i>hambagaq</i>	<i>hambidõgaq</i>
ess.	<i>latsõn</i>			
instr.	<i>keeli</i>			
prol.	<i>vesilde</i>			

Nouns *külä* ‘village’ and *hammas* ‘tooth’

nom.	<i>külä</i>	<i>küläq</i>	<i>hammas</i>	<i>hambaq</i>
gen.	<i>külä</i>	<i>külli</i>	<i>hamba</i>	<i>hambidõ</i>
part.	<i>küllä</i>	<i>külli</i>	<i>hammast</i>	<i>hambit</i>
ill.	<i>küllä</i>	<i>külli(he)</i>	<i>hambahe</i>	<i>hambihe</i>
ine.	<i>külän</i>	<i>külin</i>	<i>hamban</i>	<i>hambin</i>
ela.	<i>küläs</i>	<i>külist</i>	<i>hambast</i>	<i>hambist</i>
all.	<i>küläle</i>	<i>külide</i>	<i>hambalõ</i>	<i>hambilõ</i>
ade.	<i>küläl</i>	<i>külid</i>	<i>hambal</i>	<i>hambil</i>
abl.	<i>külält</i>	<i>külidlt</i>	<i>hambalt</i>	<i>hambilt</i>
tra.	<i>küläs</i>	<i>külis</i>	<i>hambas</i>	<i>hambis</i>
term.	<i>küläniq</i>	<i>küliniq</i>	<i>hambaniq</i>	<i>hambiniq</i>
abe.	<i>küläldäq</i>	<i>külidläq</i>	<i>hambaldaq</i>	<i>hambildaq</i>
kom.	<i>külägaq</i>	<i>külligaq</i>	<i>hambagaq</i>	<i>hambidõgaq</i>
ess.	<i>latsõn</i>			
instr.	<i>keeli</i>			
prol.	<i>vesilde</i>			

The verb *võtma* ‘to take’

	pres +	pres -	pret +	pret -
1	<i>võta</i>		<i>võti</i>	
2	<i>võtat</i>		<i>võtit</i>	
3	<i>võtt</i> (elä s)	<i>ei</i> <i>võtaq</i> <i>võta-a iq</i>	<i>võtt'</i> (elli)	<i>es</i> <i>võtaq</i> <i>võta-as</i>
1	<i>võtamiq</i> <i>mi</i> <i>võta</i>		<i>võtimiq</i> <i>mi</i> <i>võti</i>	
2	<i>võtatiq</i> <i>ti</i> <i>võtat</i>		<i>võtitiq</i> <i>ti</i> <i>võtit</i>	
3	<i>võtvaq</i>		<i>võtiq</i>	

The verb *võtma* ‘to take’

	perf+	perf-	plusq+	plusq-
1	<i>olõ võtnuq</i>		<i>olli võtnuq</i>	
2	<i>olõt võtnuq</i>		<i>ollit võtnuq</i>	
3	<i>om võtnuq</i>	<i>ei olõq võtnuq</i>	<i>oll' võtnuq</i>	<i>es olõq võtnuq</i>
1	<i>olõmiq võtnuq</i>		<i>ollimiq võtnuq</i>	
2	<i>olõtiq võtnuq</i>		<i>ollitiq võtnuq</i>	
3	<i>ommaq võtnuq</i>		<i>olliq võtnuq</i>	

Exercise

UMA LEHT

VANA VÕROMAA RAHVA UMAN KEELEN LEHT

Värske nummör Toimõndus Uma Lehe telmine Päähämäärmine (reklaam) Arhiiv

UUDISSÖ
Laadulō, laadulō!

Keväjäne laaduaig om tävve huuga käümä lännü. Seo pilt om tett minevā pühapävä Mooste möisan, kon peeti suurt kirbuturgu. A et kevääjä tahtva inemise osta iks viläpuid ja köögiviläluumō, sis oll' tsipakösö aiakraami ka seo laadu pääl. Lähembil nädätil peetäs kevääjälaatō pall'odön paigun ja kimmale tulöva uma kraamiga välli kasvo- ja lillimüüpä. Rahmani Jani jutt [...]

Nummör' 412 – Lehekuu 10.
päiv 2018

Uudissõ

- Laadulō, laadulō!
- Muusõumiüü Võromaal ja Setomaal
- Uma Pido matkasari joud Paganamaalō

Exercise

Muusõumiüü Võromaal ja Setomaal

Kõrra aastan ütel lehekuu puulpääväl tegevä muusõumi uma ussõ valla õdagudsõl aol ja laskva küläliisi massulda sisse. Niimuudu tähistedäs üle-euruupalist muusõumiüüd. Timahava om tuu õdak 19. lehekuul ja uma ussõ tegevä valla ka mi kandi muusõumi. Muusõumiüü om seokörd pidoteemäline. Midä sis täpsempä näitä saa?

Exercise

Muusõumiüü		Võromaal		ja		Setomaal
museum night		Võromaa.ade		and		Setomaa.ade
Kõrra	aastan	ütel	lehekuu	puulpääväl	tegevä	
time	year.ine	one.ade	May	Saturday.ade	do.3pl.prs	
<i>muusõumi</i>	<i>uma</i>	<i>ussõ</i>	<i>valla</i>	<i>õdagudsõl</i>	<i>aol</i>	
museum.pl	own	door.pl	open	evening.ade	time.ade	
ja	<i>laskva</i>	<i>küläliisi</i>	<i>massulda</i>	<i>sisse.</i>	Niimuudu	
and	let.3pl.prs	guest.ppl	fee.abe	in	Thus	
<i>tähistedäs</i>	<i>üle-euruupa-list</i>	<i>muusõumi-üüd.</i>	<i>Tima-hava</i>	<i>om</i>	<i>tuu</i>	
celebrate. pass.prs	all Europe.adj	museum night.psg	this year	be.3sg.prs	that	

Exercise

<i>õdak</i>	19.	<i>lehekuul</i>	<i>ja</i>	<i>uma</i>	<i>ussõ</i>
evening	19.	May.ade	and	own	door.pl
<i>tegevä</i>	<i>valla</i>	<i>ka</i>	<i>mi</i>	<i>kandi</i>	<i>muusõumi.</i>
do.3pl.prs	open	also	we.gen	area.gsg	museum.pl
<i>Muusõumi-</i> <i>üü</i>	<i>om</i>	<i>seokõrd</i>	<i>pidoteemäline.</i>		<i>Midä</i>
museum night	be.3sg.prs	this.time	festival.theme.adj		what.psg
<i>sis</i>	<i>täpsempä</i>	<i>nätä</i>	<i>saa?</i>		
so	exactly. comp	see.inf	can.3sg.prs		

First new ABC book

Sullõv, Jüvä jt. 1995.
*ABC kiräoppus ja lugõmik
algkooli latsilõ.*

Jüvä Sullõv, Kauksi Ülle, Marju Kõivupuu,
Nele Reimann, Paul Hagu

ABC KIRÄOPPUS

ja

**LUGÕMIK
ALGKOOLI LATSILÕ**

Kunstnik: Peeter Allik

Võro Instituut ja Võro Selts VKKF

First new ABC book

Sullõv, Jüvä jt. 1995.
*ABC kiräoppus ja lugõmik
algkooli latsilõ.*

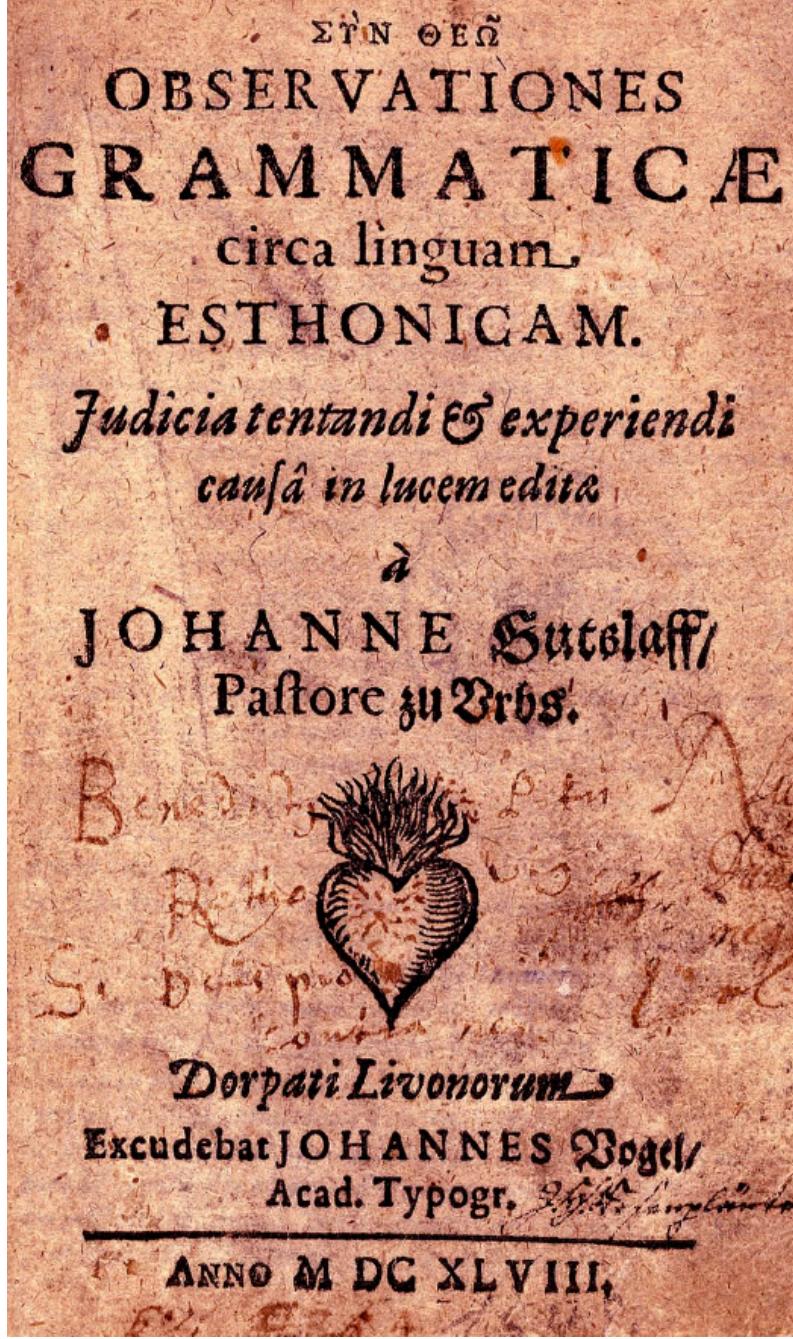
«TULÕQ SIIÄQ!»
«KIÄ, MAQ VAI?»
«SAQ JAH. TULÕQ, TULÕQ SIIÄQ!»
«MILLE MAQ? MAQ OLÕ-I MIDÄGI TENNÜQ?»
«ÄRQ VÕLSKU!»
«MA EI VÕLSIKI.»
«KUIS EI VÕLSIQ? SA KÄVEQ EELÄQ MU AIAN UBINAVARGIL..»
«ES KÄÜQ! MAQ JOHT ES KÄÜQ!»
«KUIS ES KÄÜQ, KAEQ, NEOQ SUQ ROHILIDSEQ PÜKSIQ
OLLIQ MUQ AIAN, UIBU OSSA KÜLEN!»

joht ‘really’, (not) at all

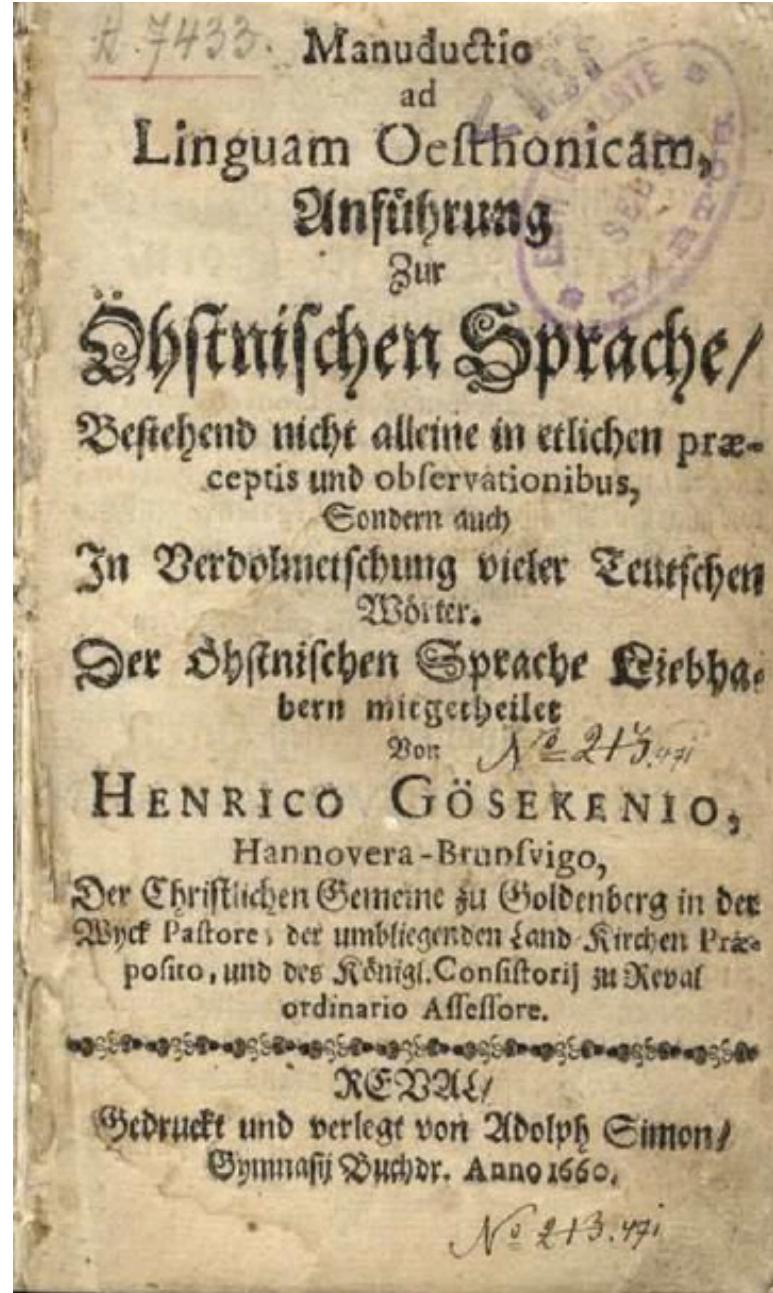
1. General
2. Nomenclature
3. Typical features of South Estonian
- 4. Literature about South Estonian**
5. Texts
6. The written languages

Grammars & descriptions

1648
Gutslaff

1660
Göseken

1780
Hupel

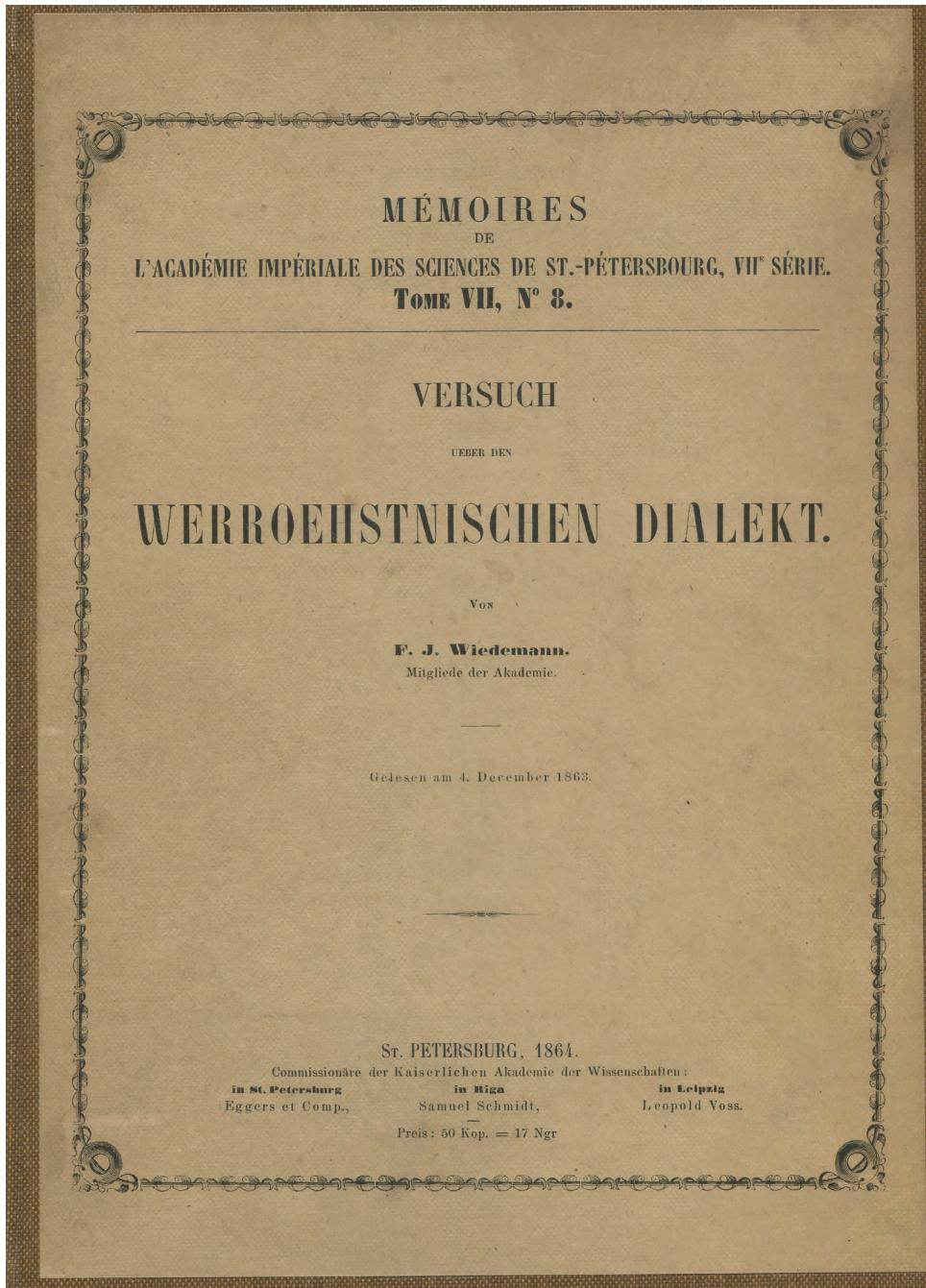
Ehstnische
Sprachlehre
für
beide Hauptdialekte
den revalschen und den dörptschen;
nebst einem
vollständigen Wörterbuch.

Herausgegeben
von
August Wilhelm Hupel.

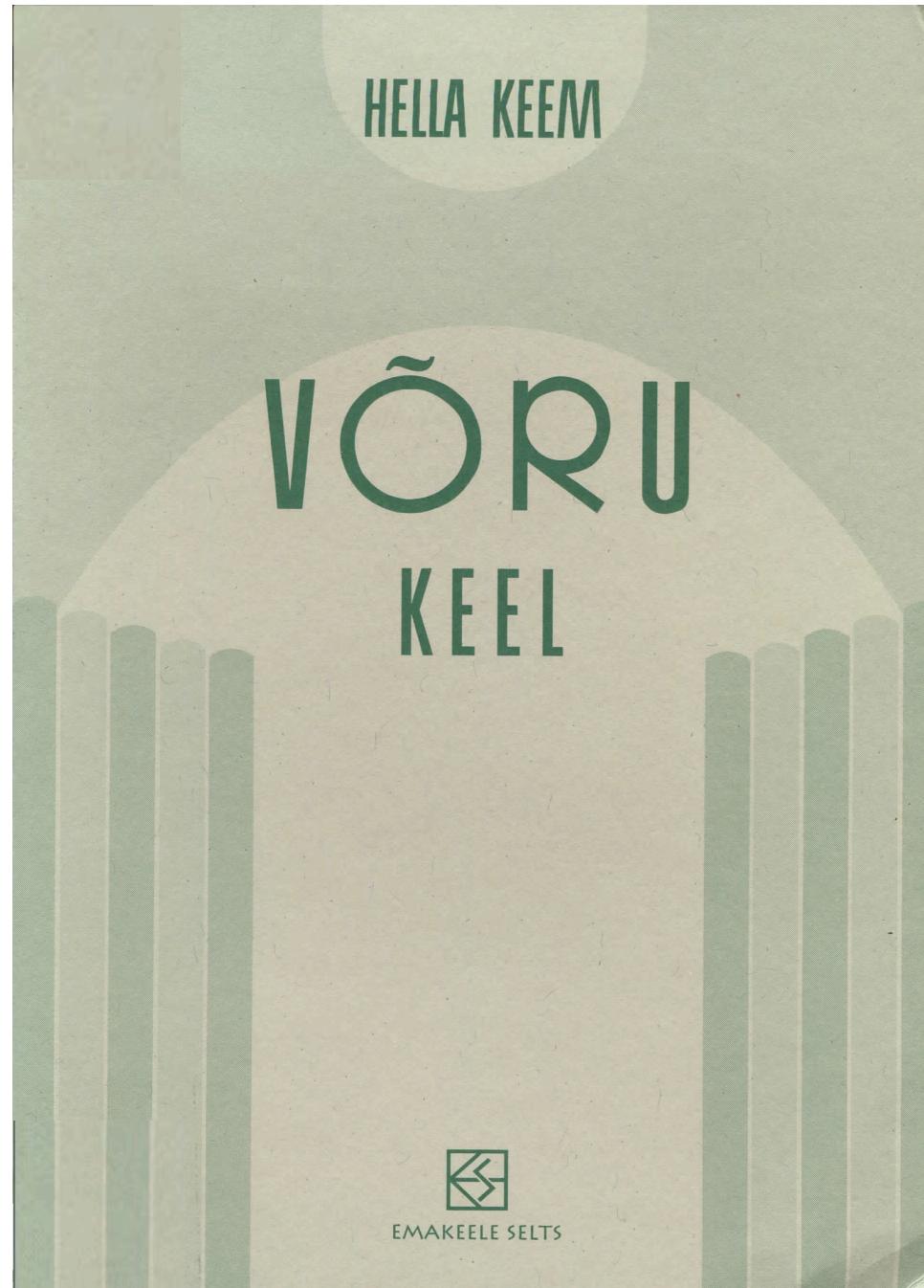

Riga und Leipzig,
bei Johann Friedrich Hartknoch, 1780.

1864
Wiedemann

1997
Keem

2004

Salme Tanning
**Karksi
murrak**

201?

A new (largish) grammar of Võru
is being written; date of publication
not yet known

Võru Instituudi ja Tartu Ülikooli ühistööna on alustatud **võru keele gramatika** alusuuringuid. Kavas on uurida võru keele kõiki põhilisi grammatikavaldkondi: foneetikat, fonoloogiat, morfoloogiat ja süntaksit. Eeltööd käivad juba foneetika ja morfoloogia alal. Morfoloogiauuringute läbiviimiseks on plaanis luua võru keele erinevaid murdeid hõlmav morfoloogiliselt märgendatud tekstikorpus. Grammatikauuringute tulemused koondatakse käsiraamatusse "Võru gramatika".

Phonetics & phonology

2000

TARTU ÜLIKOOOLI EESTI KEELE ÕPPETOOLI TOIMETISED 13

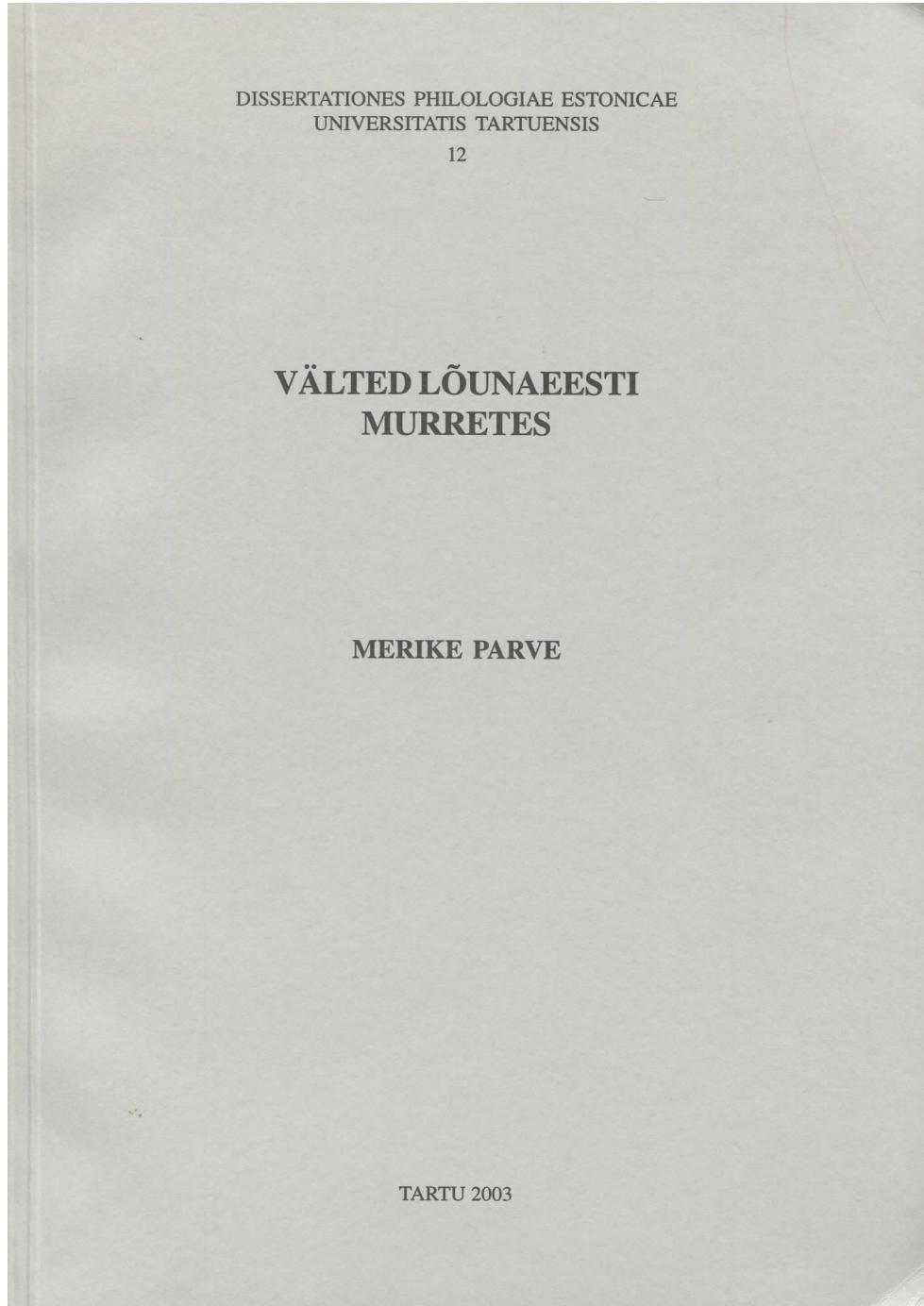
PUBLICATIONS OF THE DEPARTMENT OF ESTONIAN OF THE
UNIVERSITY OF TARTU 13

VÕRU VOKAALID I

Karl Pajusalu
Merike Parve
Pire Teras
Sulev Iva

TARTU 2000

2003

2003

DISSERTATIONES PHILOLOGIAE ESTONICAE
UNIVERSITATIS TARTUENSIS

11

**LÕUNAEESTI VOKAALISÜSTEEM:
VÕRU PIKKADE VOKAALIDE
KVALITEEDI MUUTUMINE**

PIRE TERAS

TARTU 2003

1998

Mulgi

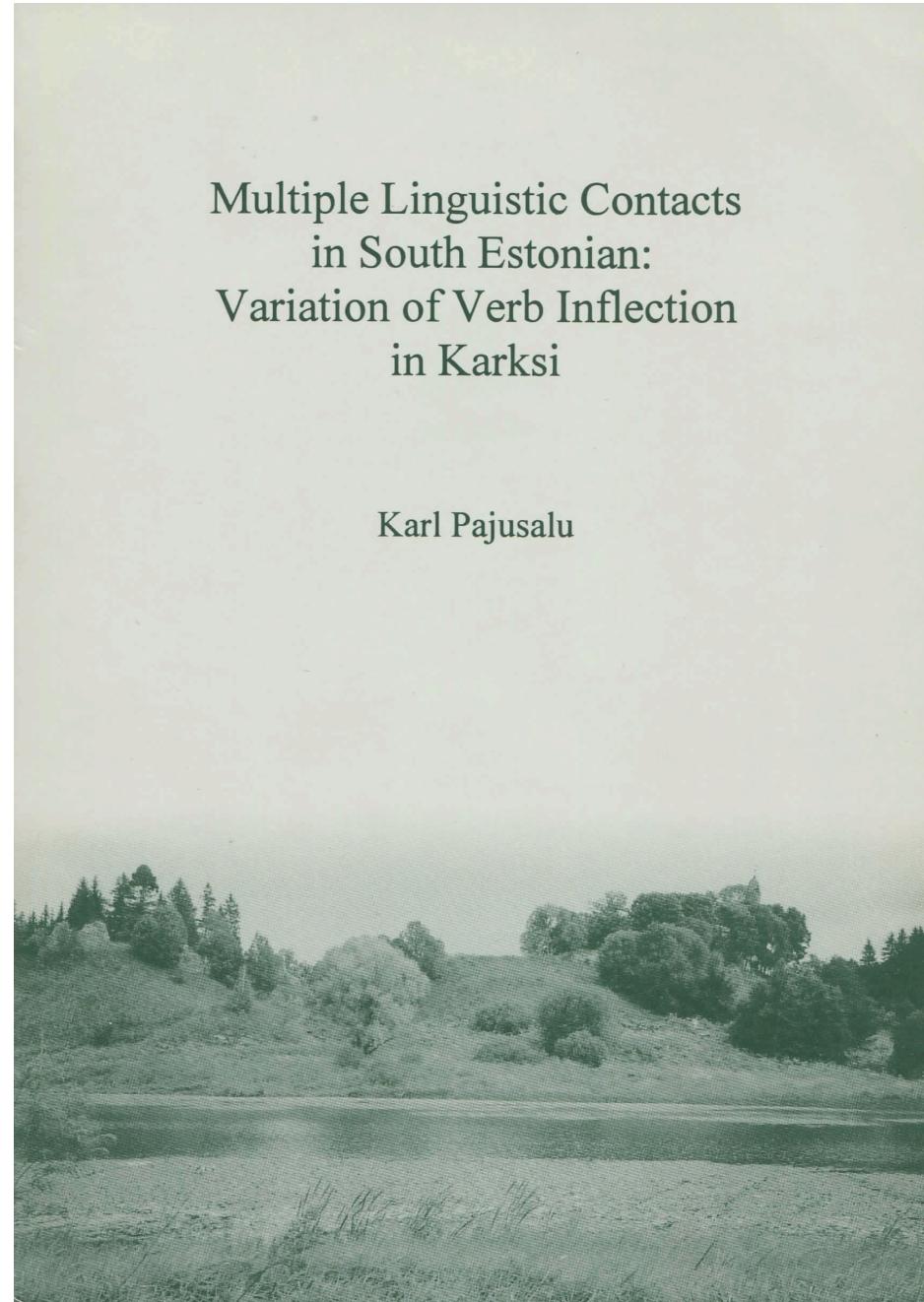
Morphology

1995

Mulgi

Multiple Linguistic Contacts
in South Estonian:
Variation of Verb Inflection
in Karksi

Karl Pajusalu

2004

Mulgi

TALLINNA PEDAGOOGIKAÜLIKOOLO
ESTI FILOOOGIA OSAKONNA TOIMETISED 5

Taimi Rosenberg

**HARGLA NOOMENI
MUUTMINE**

2007

Võru

PDF: <http://dspace.ut.ee/handle/10062/4860?show=full>

DISSERTATIONES PHILOLOGIAE ESTONICAE
UNIVERSITATIS TARTUENSIS

20

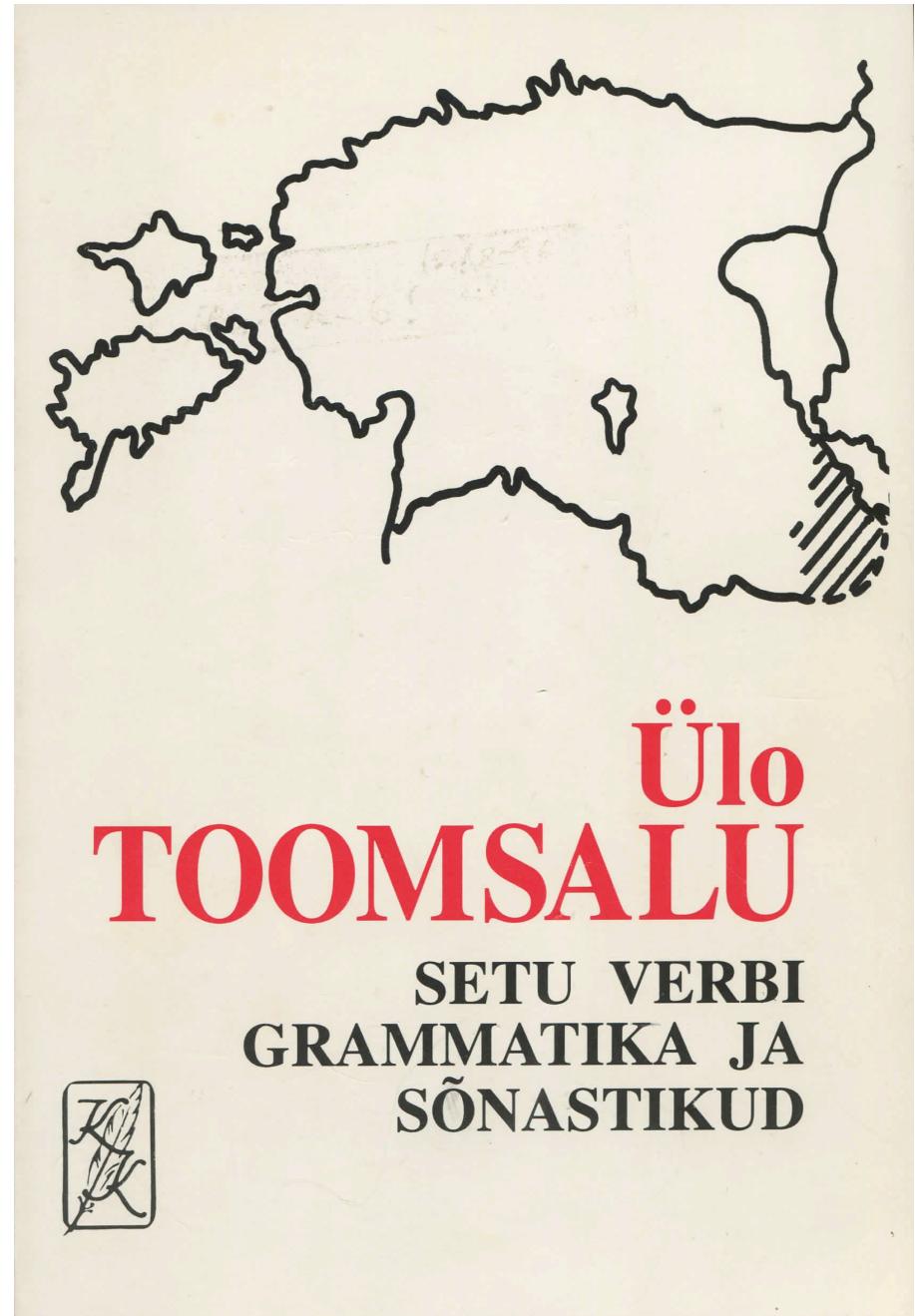
**VÕRU KIRJAKEELLE
SÖNAMUUTMISSÜSTEEM**

SULEV IVA

1995

Setu

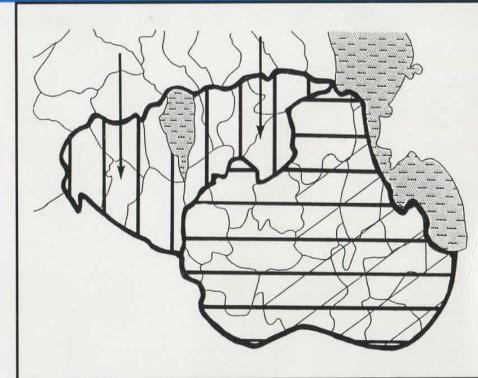
Dialects

1998

TURUN YLIOPISTON SUOMALAISEN JA YLEISEN KIELITIESEN
LAITOKSEN JULKAISUJA

56

PUBLICATIONS OF THE DEPARTMENT OF FINNISH
AND GENERAL LINGUISTICS OF THE UNIVERSITY OF TURKU

MIHKEL TOOMSE

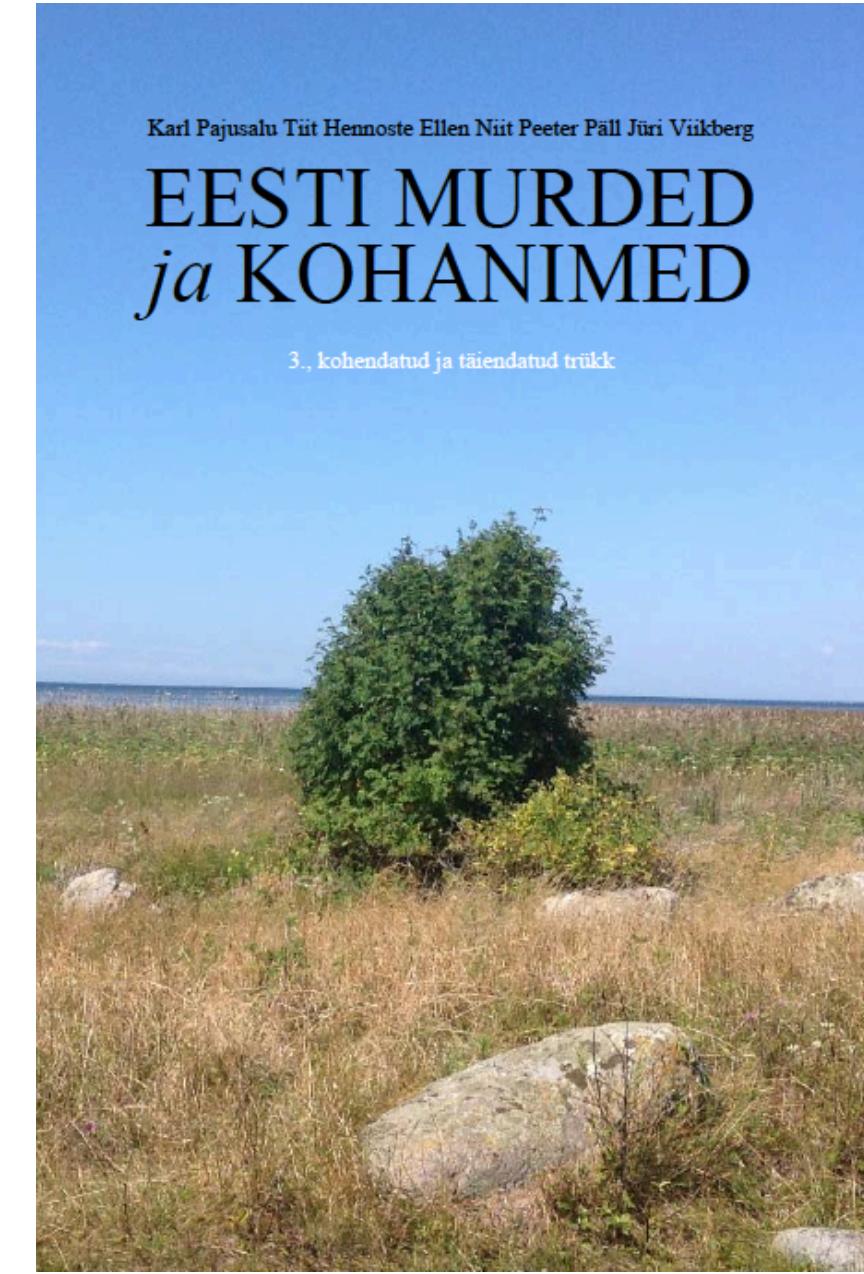
LÕUNA-EESTI MURDED 1-30

KAARDID

TOIMETANUD KARL PAJUSALU

TURKU 1998

2018

54

PDF: http://www.emakeeleselts.ee/digiraamatud/Eesti-murded-ja-kohanimed_kolmas-trykk_2018.pdf

Lexicon

1924

LEKSIKAALSEIST VAHEKORDADEST
ESTI MURRETES

ALBERT SAARESTE

I

ANALÜÜS

60 KAARDI JA 1 SKHEMIGA

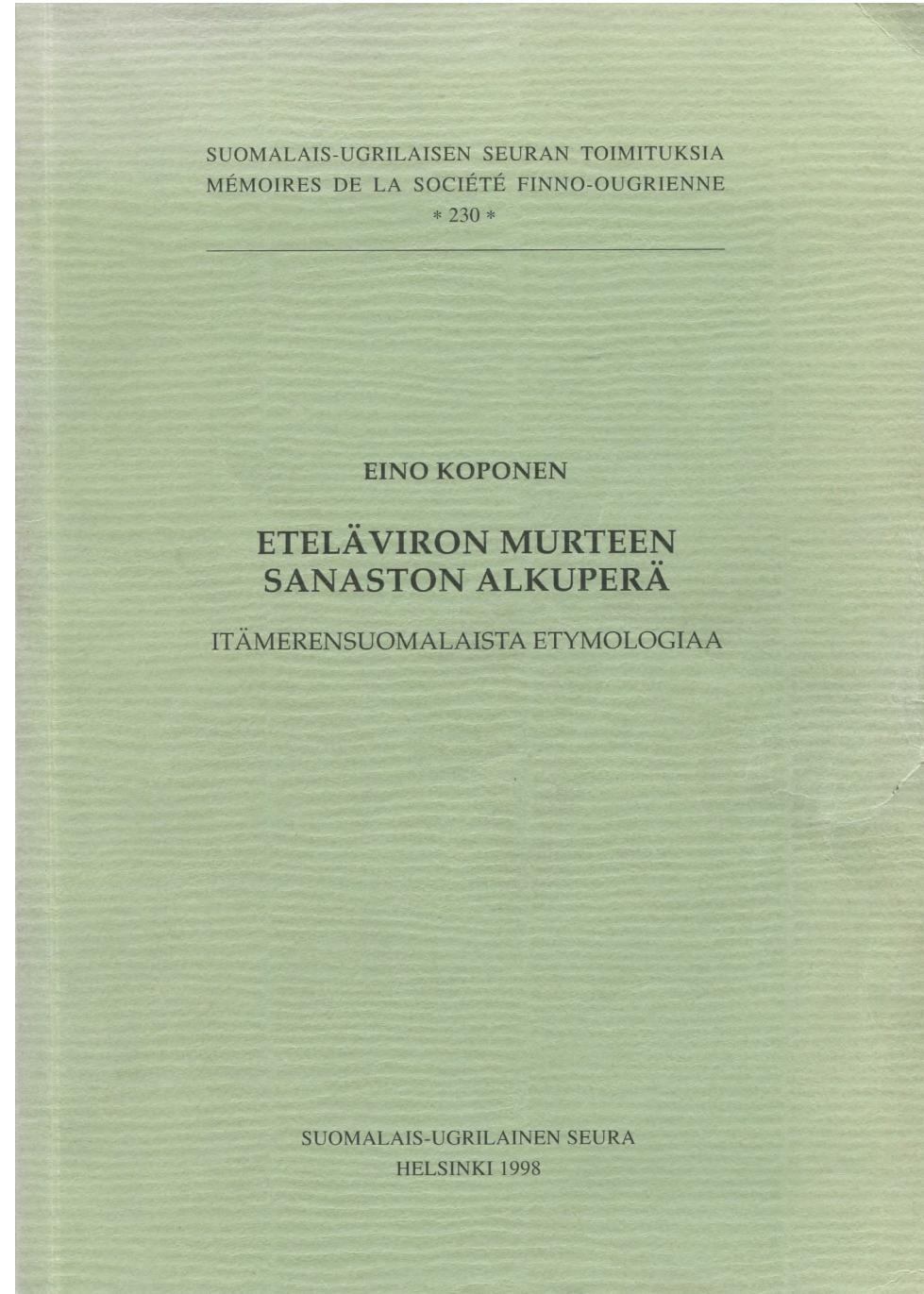
RÉSUMÉ:
DU SECTIONNEMENT LEXICOLOGIQUE
DANS LES PATOIS ESTONIENS

I. ANALYSE

AVEC 60 CARTES ET 1 ESQUISSE SCHÉMATIQUE

TARTU 1924

1998

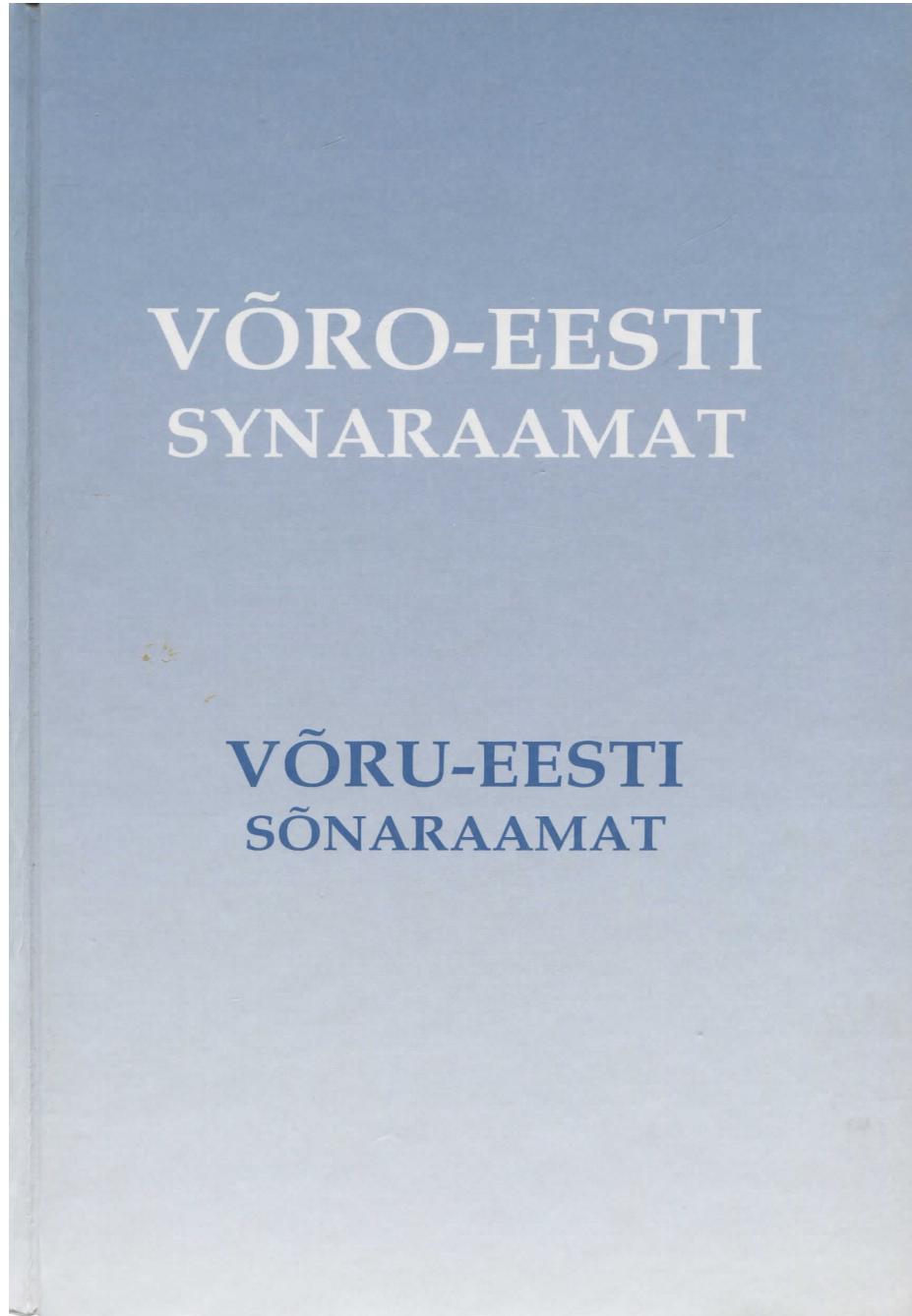

Dictionaries

2002

Võru

Electronic version: <http://www.folklore.ee/Synaraamat/>

2014

Võru

Electronic version: <http://www.folklore.ee/Synaraamat/>

2011

VANAPÄRASE
VÕRU MURDE
SÖNARAAMAT

Inge Käsi
Eesti Keele Instituut

„Vanapärase Võru murde sõnaraamatus” kajastub arhailine ja ehe Võru murdekeel, mida köneldi Võrumaa idaosas XIX sajandi teisel poolel ja XX sajandi esimesel poolel.

Sõnaraamatus on ligi 10 000 märksöna. Sõnaraamat on koostatud tuntud murdekoguja ning -uurija Hella Keema peamiselt käsikirjaliste kogude põhjal.

Põlistele võrumaalaste sõnavara Rõuge, Vastseliina ja Setumaa 35 külast on kirja pandud aastatel 1963-1986. Võru murde idarühma alasid tutvustab Evar Saare kaart.

„Vanapärase Võru murde sõnaraamat” on tähiseks eesti keele ja kultuuriloos, milles Võru murdekeel on tänapäeval omandanud hoopis uue väljundi.

Võru

Eesti Keele Sihtasutus

2013

Mulgi

1. General
2. Nomenclature
3. Typical features of South Estonian
4. Literature about South Estonian
- 5. Texts**
6. The written language

1585

Völcker

- 1: Jsa nimi, poya nimi, püha waymo
- 2: nymi. Amen.

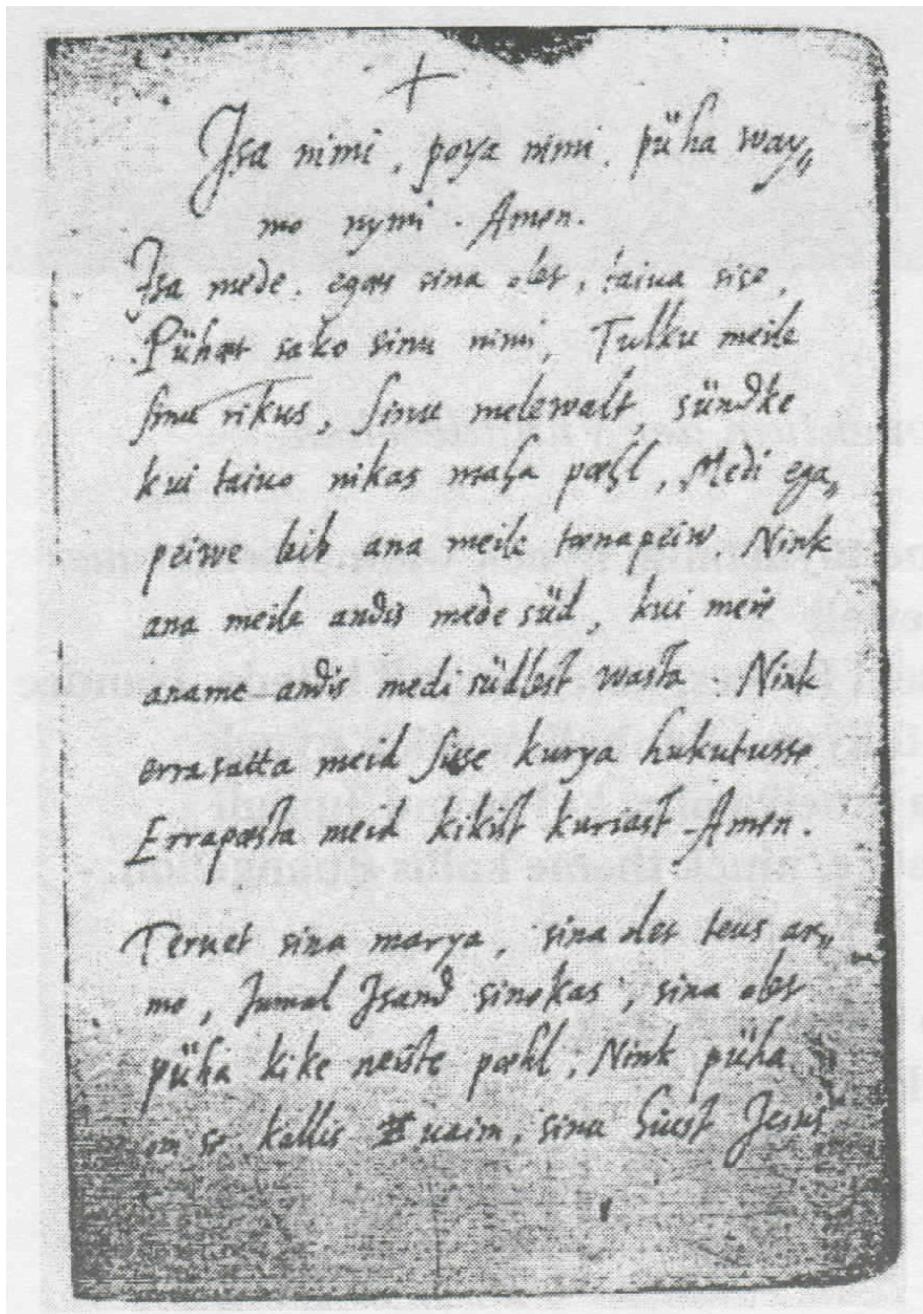
- 3: Jsa mede, egæs sina olet, taiva sise, .
- 4: Pühæt sako sinu nimi, . Tulku meile
- 5: sinu rikus, sinu melewalt, sündke
- 6: kui taivo ni.kas mah pæhl, . Medi ega.peiwe
- 7: leib, ana meile tæna.peiw, . Nink
- 8: ana meile andis mede süd, kui meie
- 9: aname andis medi südlest wasta. . Nink
- 10: erra.satta meid sisce kurya hukutusse, .
- 11: Erra.päesta meid kikist kuriast. . Amen. .

- 12: Tervet sina marya, sina olet teus armo,
- 13: Jumal Jsand sino.kas, sina olet
- 14: püha kike neiste pæhl, Nink püha
- 15: om se kallis vaim, sinu hiust Jesus

- 16: Christus, . püha Marya Jumala ema,
- 17: palo mede Patton ehist, nüd, nink se
- 18: tunde sisen, meie surmas. . Amen. .

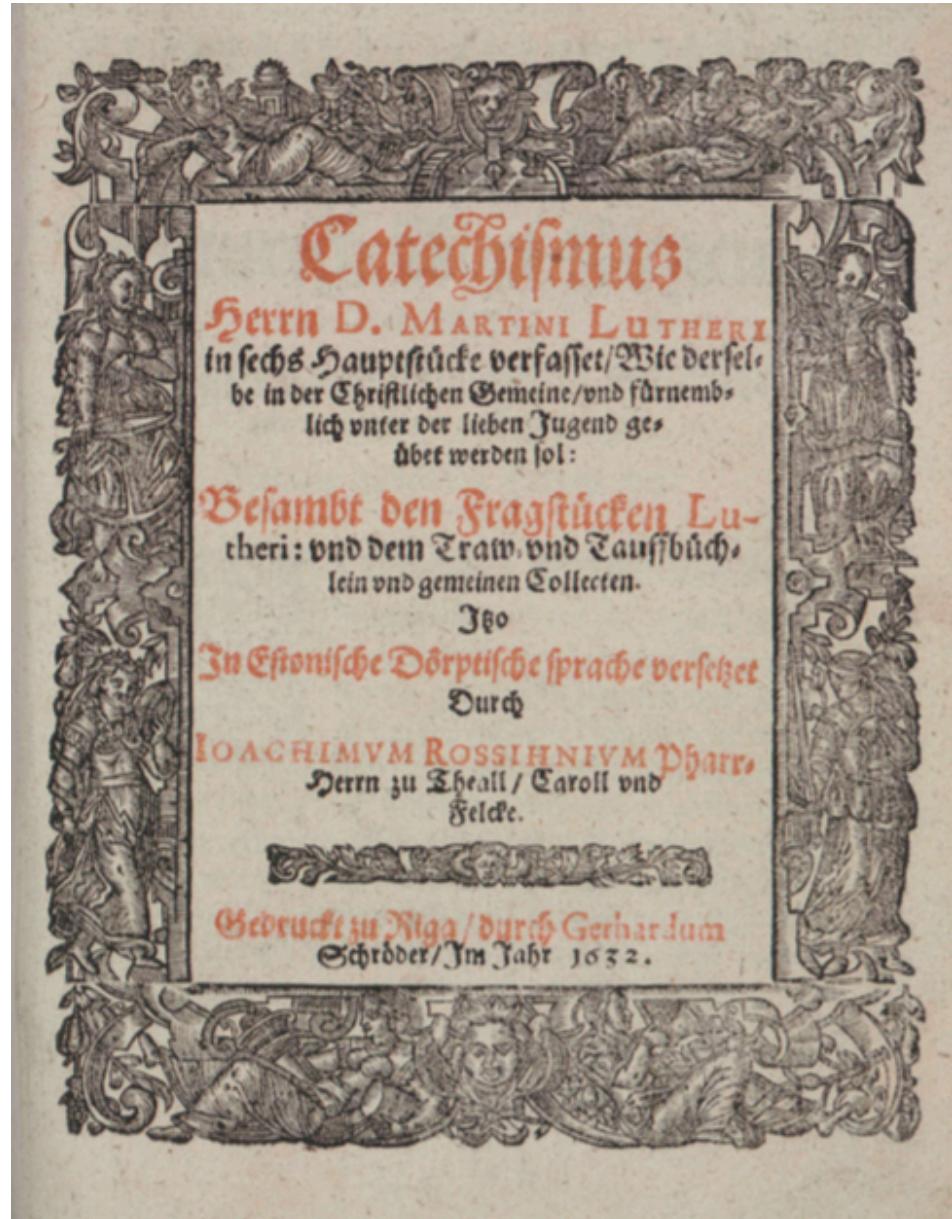
Credo. .

- 19: Mena uso ütte Jümala sise, Jsa kike.wæggewemb,
- 20: taivo nink maha loya. . Nink
- 21: sisce Jesum Christum, tema aino poya
- 22: mede Jsanda, ke on sündnut pühæst vaimost,
- 23: ilmale tolnut Maryast, puchtast
- 24: iunkrust, kannatenut on alla Pontio
- 25: Pilato, risti pæhl podut, erra.surnut nink
- 26: mattetut, maha minnut porgut.hauda,

1632

**Joachim Rosihius
(ca. 1600-ca.1646)**
Catechismus Herrn D.
MARTINI LUTHERI
(1632)

1903

Monumenta Estoniae antiquae

vel

Thesaurus antiquus,

carmina, sermones, opiniones aliasque antiquioris aevi
commemorationes Estonorum continens.

Permuliis sociis adjuvantibus
collegit et edidit

Dr. Jacobus Hurt.

Pars prima Carmina popularia.

Volumen primum.

Helsingforsiae,
Sumptibus et typis Societatis Litterarum Fennicarum,
1904.

Setukeste laulud.

Pihkva-Eestlaste vanad rahvalaulud,

ühes Räpinä ja Vastseliina lauludega,

välja annud

Dr Jakob Hurt.

Ezimene köide.

Helsingis,
Soome Kirjanduse Seltsi kulu ja kirjadega,
1904.

1937

AKADEEMILISE EMAKEELE SELTSI TOIMETISED XXXI

V. NIILUS

VALIMIK leivu MURDETEKSTE

CHOIX DE TEXTES DIALECTAUX leivu

TARTU 1937
AKADEEMILISE EMAKEELE SELTSI KIRJASTUS

1977

SUOMALAIS-UGRILAISEN SEURAN TOIMITUKSIA
MÉMOIRES DE LA SOCIÉTÉ FINNO OUGRIENNE
159

JULIUS MÄGISTE

SETUKAISTEKSTEJÄ

HELSINKI 1977
OMALAIS-UGRILAINEN SEURA

1977

65. Parempaa kielenopasta suositellaan

o.le.e:i ka.üvękкęzęh ... t̄i.t̄.pičt̄e mi.nę? , o.ń
va.nà iňèminę nu.łgà.bäl . t̄u..om pa.łłò va.nęp,
ku ma.? , t̄u. vaest_mä.lehtäš ka. miđä .

1977

65. Parempaa kielnopasta suositellaan

o.lę̃e:i ka.üvę̃kкęzęh ... t̄i.t̄.pičt̄e mi.nę? , o.ń
va.nà inę̃minę nu.łgà.bǟl . t̄u..om pa.łłò va.nęp,
ku ma.? , t̄u. vaest,mä.lehtǟs ka. midǟ .

e = backed *i* = higher *t̄* = light palatalization

olōq-ai kavvōkōsōh 'it's not far away'

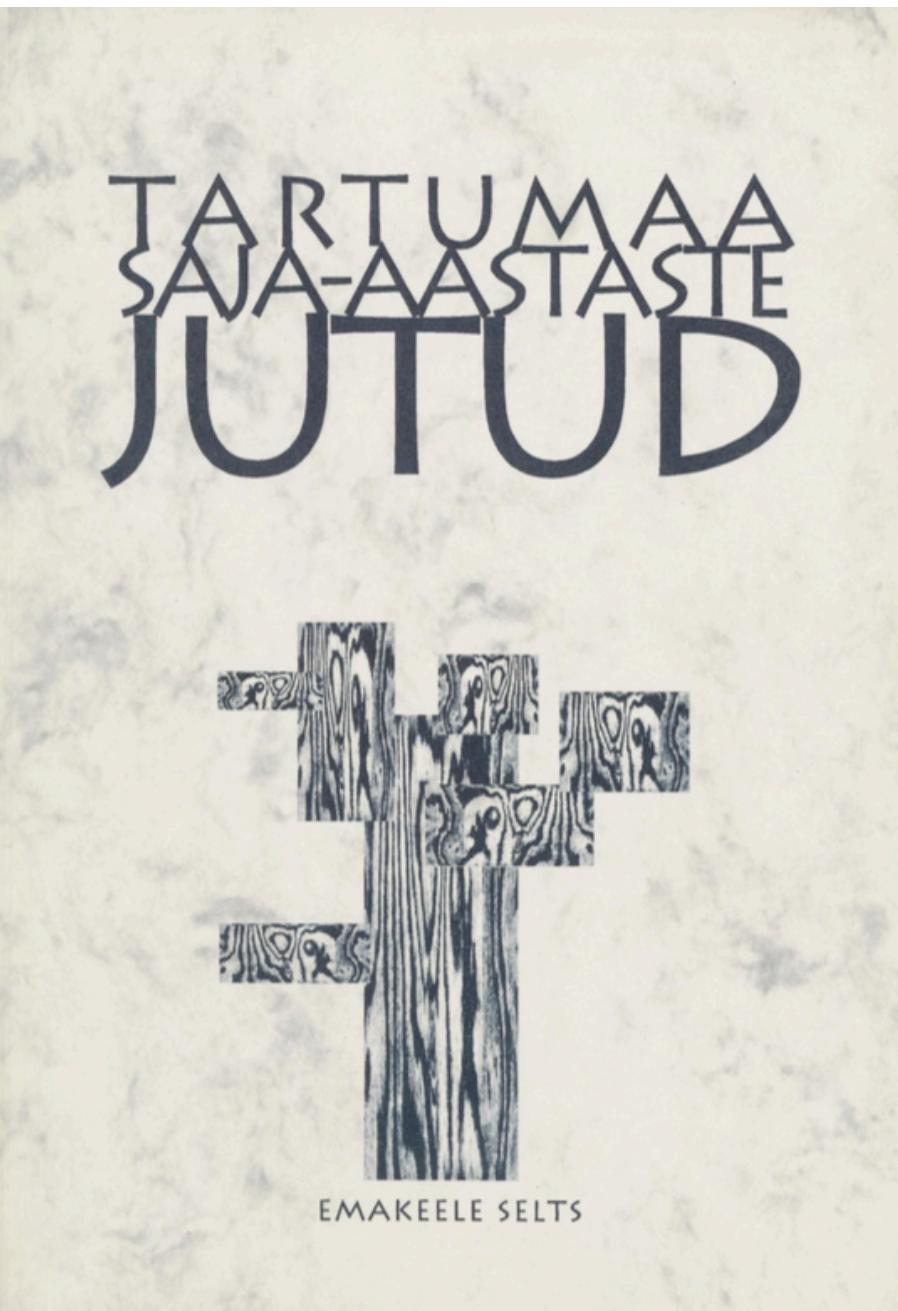
tiid pite mine 'take the road'

om vana inemine nulga pääl 's/he's an old person, (lives) at the corner'

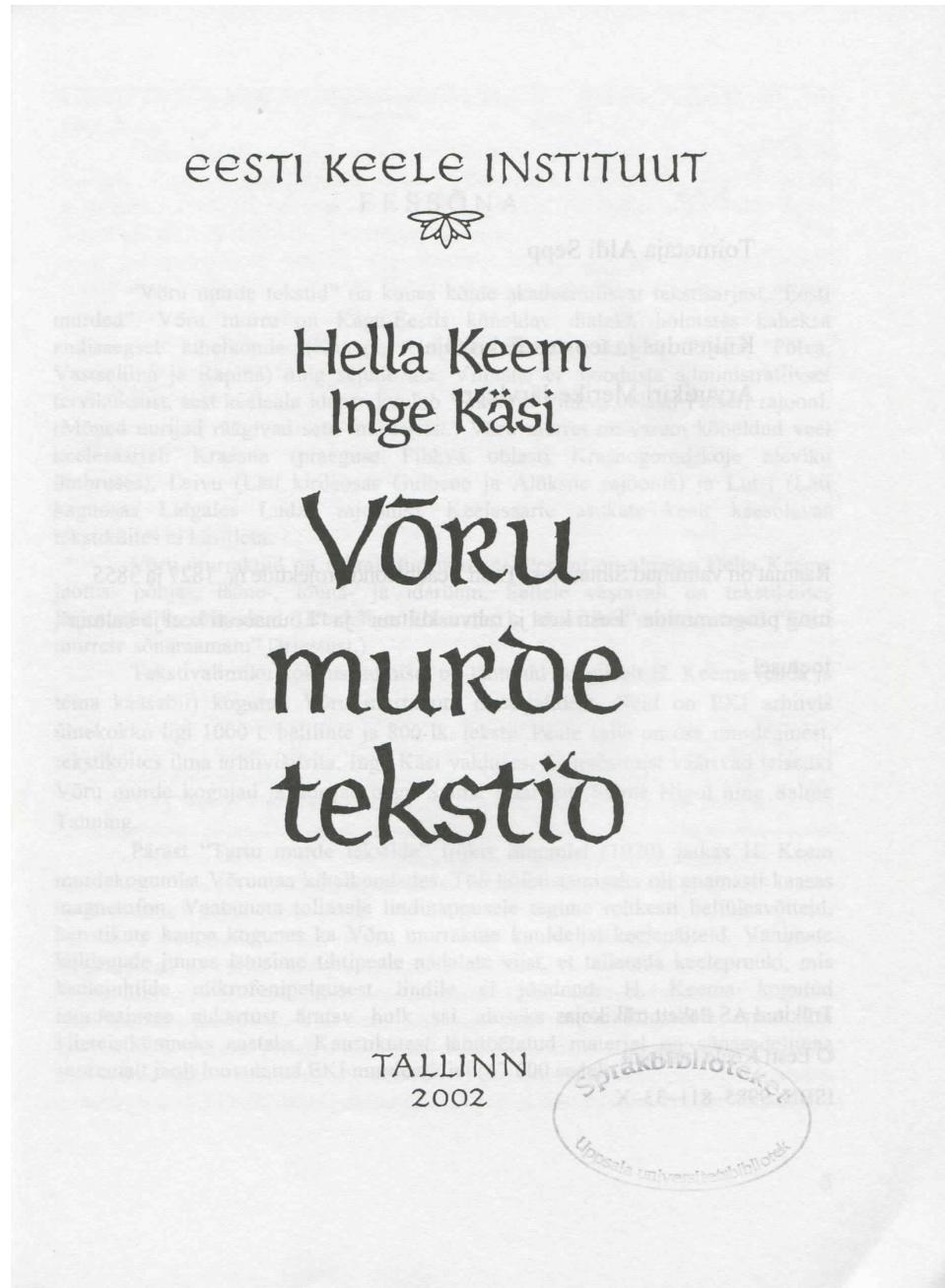
tuu om pall'o vanep ku ma 's/he's much older than me'

tuu vaest mälehtǟs ka midǟ 's/he maybe also remembers something'

1995

2002

1. General
2. Nomenclature
3. Typical features of South Estonian
4. Literature about South Estonian
5. Texts
- 6. The written language**

The first books in the Nordic and Baltic countries

	Swedish	Finnish	North Estonian	South Estonian	Latvian	Lithuanian
First book	1495	1543	1535	?1525	?1525	1547
New Testament	1526	1548	1715	1686	1685	1701
Bible	1541	1643	1739	-	1694	1735
Grammar	1636	1649	1637	1648	1644	1653
Newspaper	1645	1844	1766	1806	1822	1832
Novel	1742	1870	1896	1999	1879	1904

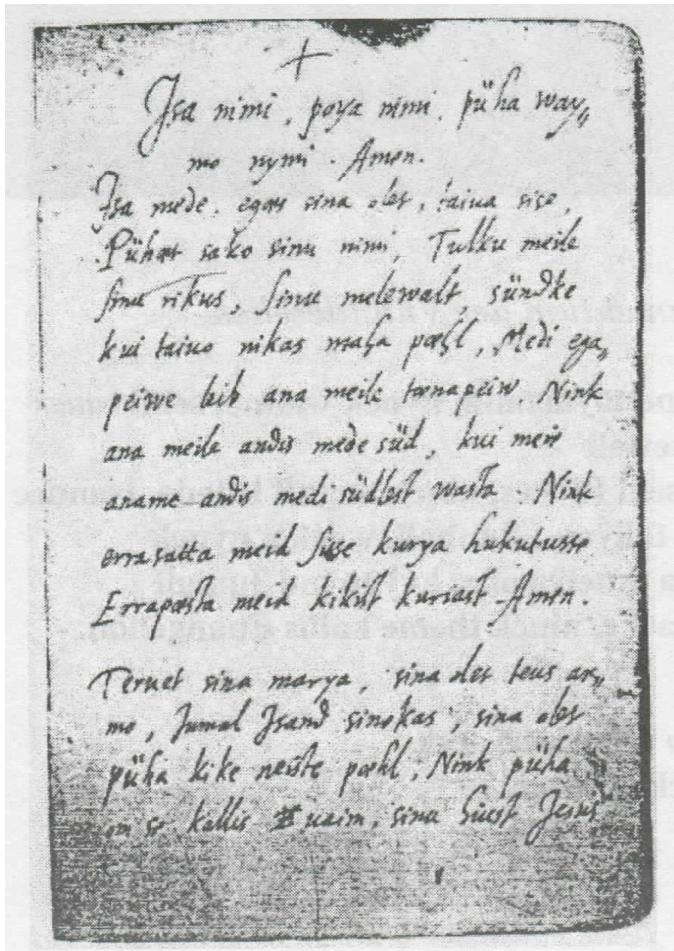
1525: The oldest Estonian text?

A barrel with ‘Lutheran obscenities’ was discovered in 1525 in Lübeck

*vasz plenu[m] libris lutterianisz ecia[m] missis
in vulgari liuonico lettico ac estonico*

First South Estonian text

1585: Völcker

- 1: Jsa nimi, poya nimi, püha waymo
- 2: nymi. Amen. .
- 3: Jsa mede, egæs sina olet, taiva sise, .
- 4: Pühät sako sinu nimi, • Tulkku meile
- 5: sinu rikus, sinu mele.walt, sündke
- 6: kui taivo ni.kas mah pæhl, • Medi ega.peiwe
- 7: leib, ana meile taena.peiw, • Nink
- 8: ana meile andis mede süd, kui meie
- 9: aname andis medi sülest wasta. • Nink
- 10: erra.satta meid sisse kurya hukutusse, .
- 11: Erra.pästa meid kikist kuriast. • Amen. .

- 12: Tervet sina marya, sina olet teus armo,
- 13: Jumal Jsand sino.kas, sina olet
- 14: püha kike neiste pæhl, Nink püha
- 15: om se kallis vaim, sinu hiust Jesus

- 16: Christus, • püha Marya Jumala ema,
- 17: palo mede Patton ehist, nüd, nink se
- 18: tunde sisen, meie surmas. • Amen. .

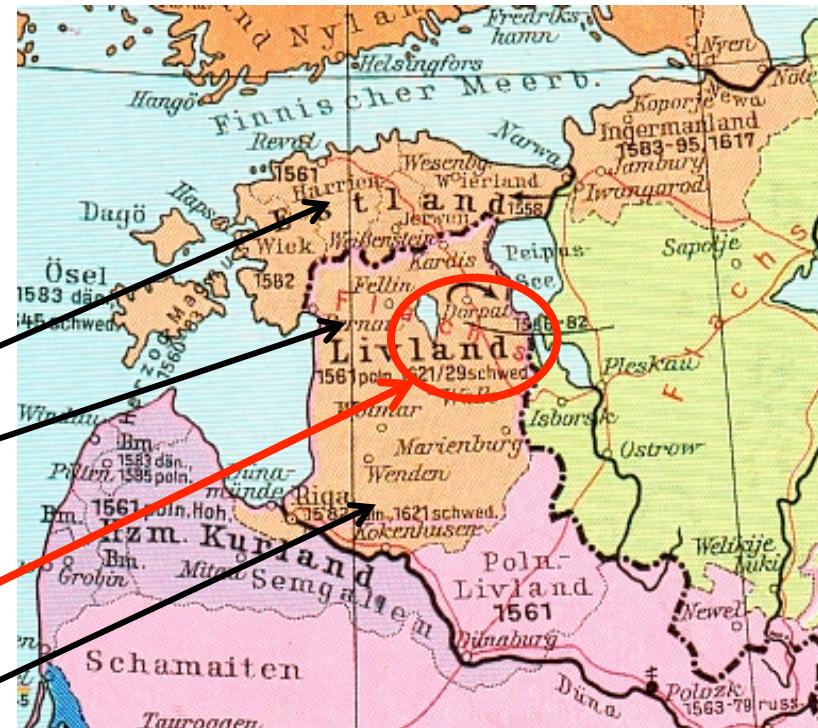
Credo. .

- 19: Mena uso ütte Jümlala sise, Jsa kike.wæggewemb,
- 20: taivo nink maha loya. • Nink
- 21: sisse Jesum Christum, tema aino poya
- 22: mede Jsanda, ke on sündnud pühaest vaimost,
- 23: ilmale tolnut Maryast, puchtast
- 24: iunkrust, kannatenut on alla Pontio
- 25: Pilato, risti pæhl podut, erra.surnut nink
- 26: mattetut, maha minnut porgu.hauda,

Tartu

Estonia:
North Estonian (**tallinna keel**)

Livonia:
North Estonian
South Estonian (tartu keel**)**
Latvian

Estonia and Livonia (1561-1721)

First book in South Estonian

Catechismus Catholicorum (Vilnius, 1585)

Introduction

Catechism

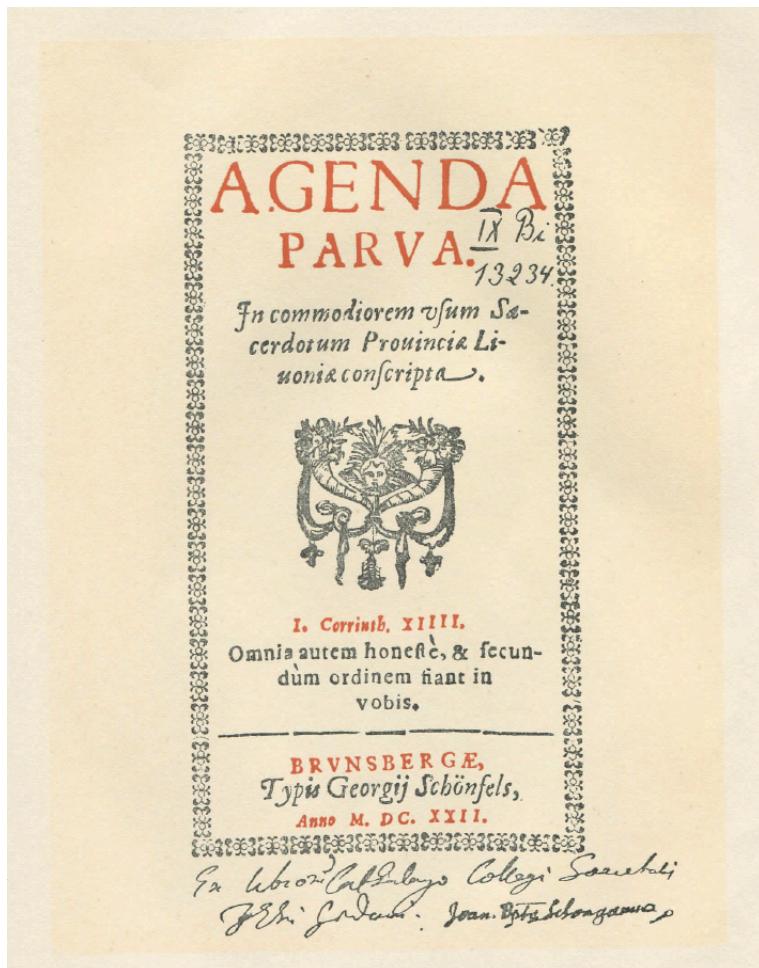
Prayers

Spiritual songs with notes

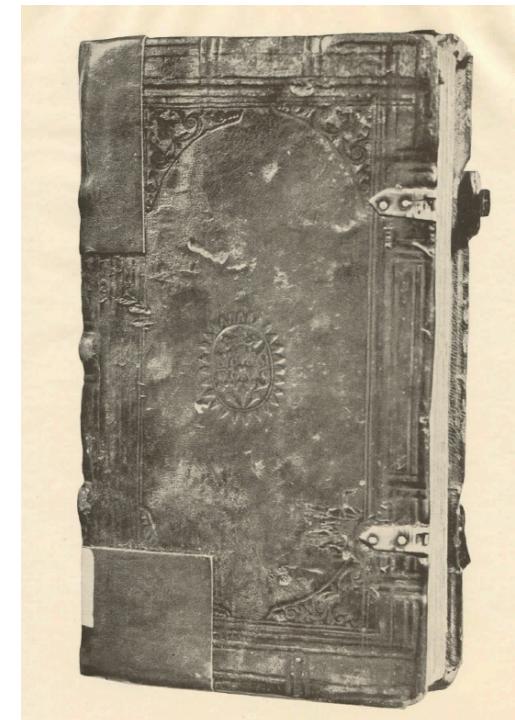
Translators: Thomas Busaeus, Johannes Völcker,
Jakob Caulevel (?)

print run of 997

Agenda Parva (1622)

Braunsberg (Braniewo)

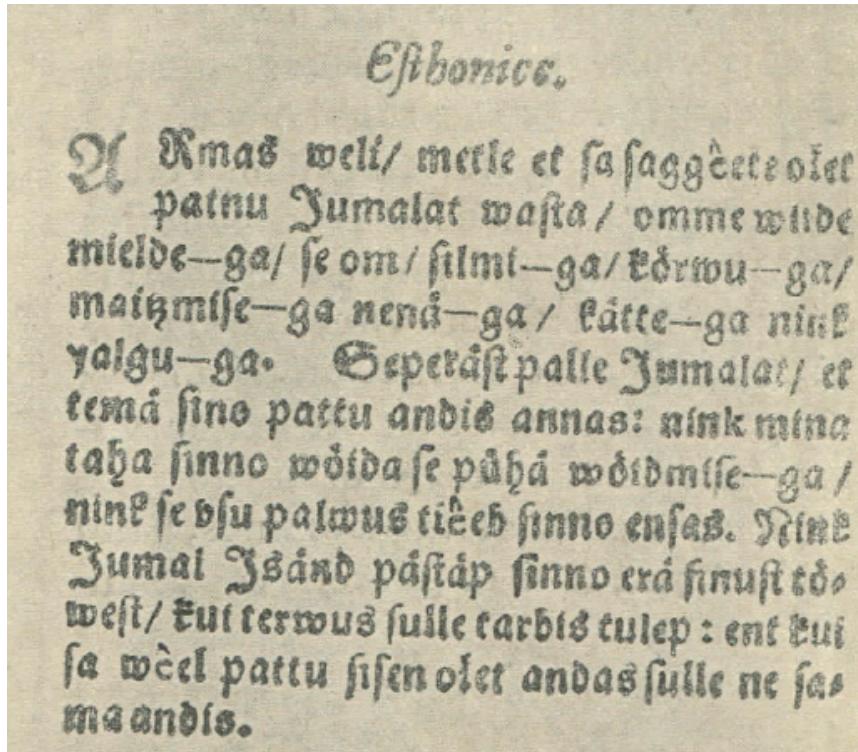
“Die Päbstischen Bücher...”

Die päbstischen Bücher, so in dieser Dörptisch-Ehstnischen Sprache aufgegeben worden (Deren wir einige geschrieben, einige gedruckt annoch befunden haben) absonderlich der Catechismus Romano-Catholicus, so in dem vorigen seculo zu Brunzberg nebst dem Päbstischen Gesang-Buche, gedrucket worden, sind so pur und eigentlich Ehstnisch, dasz diese Stunde kein gebohrner Ehst sie netter reden und die idiotismos lingvae genauer beobachten könnte. Die Nah-

(Andreas Virginius 1691. *Tarto-Ma Kele Kässi Ramat*. Riga)

„*Die Päbstischen Bücher, so in dieser Dörptisch-Ehstnischen Sprache auszugeben worden (deren wir einige geschrieben, einige gedruckt annoch befunden haben) absonderlich der Catechismus Romano-Catholicus, so in dem vorigen seculo zu Brunzberg nebst dem Päbstischen Gesang-Buche, gedrucket worden, sind so pur und eigentlich Ehstnisch, dasz diese Stunde keine gebohrner Ehst sie netter reden und die idiotismus lingvae genauer beobachten könnte.*“

Agenda Parva (1622)

ARmas weli/ metle et sa sagêete olet
patnu Jumalat wasta/ omme wiide
mielde-ga/ se om/ silmi-ga/ kôrwu-ga/
maitzmise-ga nenäga/ kätte-ga nink
yalgu-ga. Seperäst palle Jumalat/ et
temä sino pattu andiss annas: nink mina
taha sinno wöida se pühä wöidmisse-ga/
nink se usu palwuss tiêeb sinno ensass. Nink
Jumal Isänd pästäp sinno erä sinust tõ-
west/ kui terwus sulle tarbis tulep: ent kui
sa wêel pattu sisen olet andas sulle ne sa-
ma andis.

The development of written South Estonian

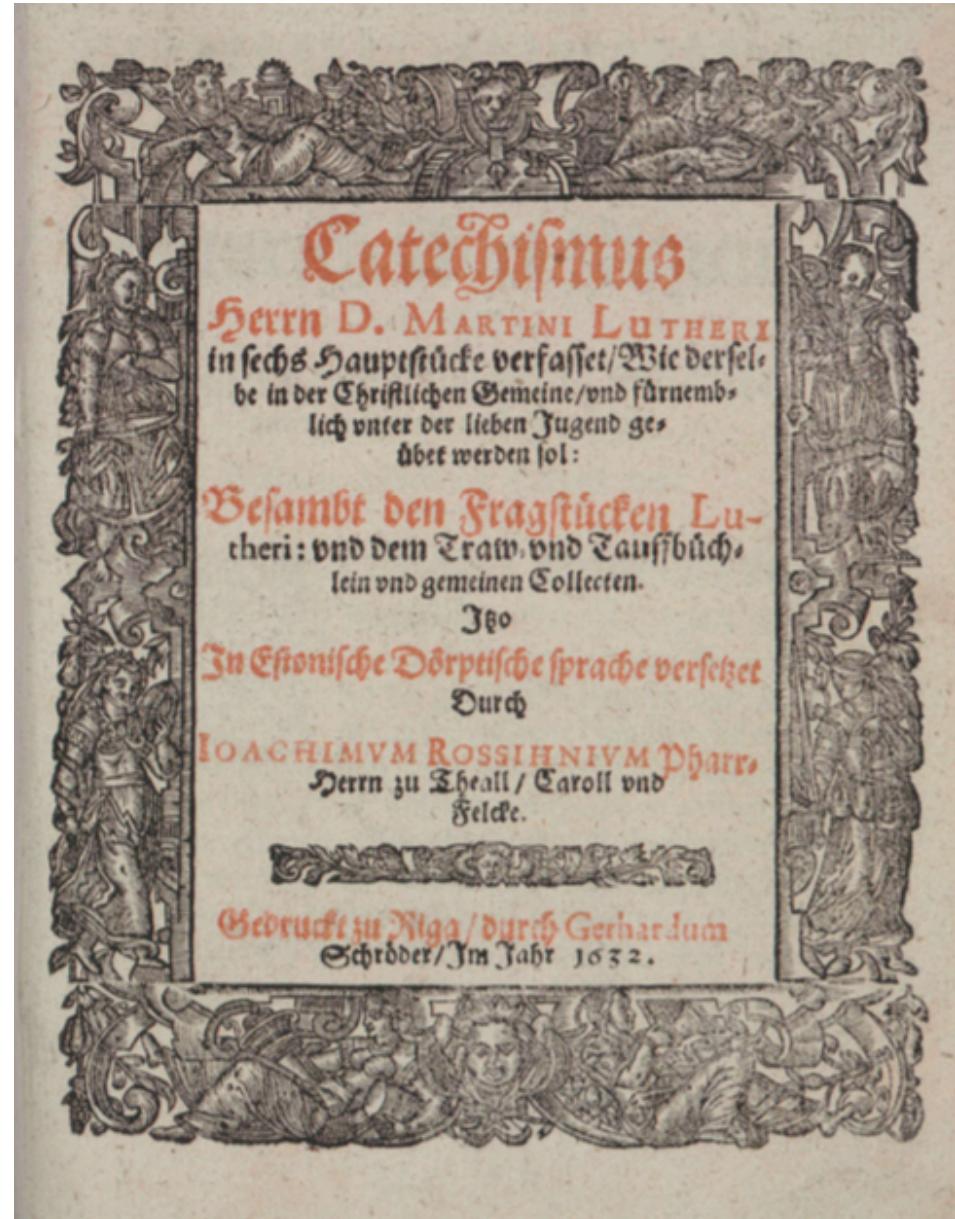
Tartu

'Lutheran
obscenities'
(1525)

?Catechismus
(1585)

↓
Agenda Parva
(1622)

Joachim Rosihius
(ca. 1600-1645)
Catechismus Herrn D.
MARTINI LUTHERI
(1632)

Johannes Gutslaff

(?-1657)

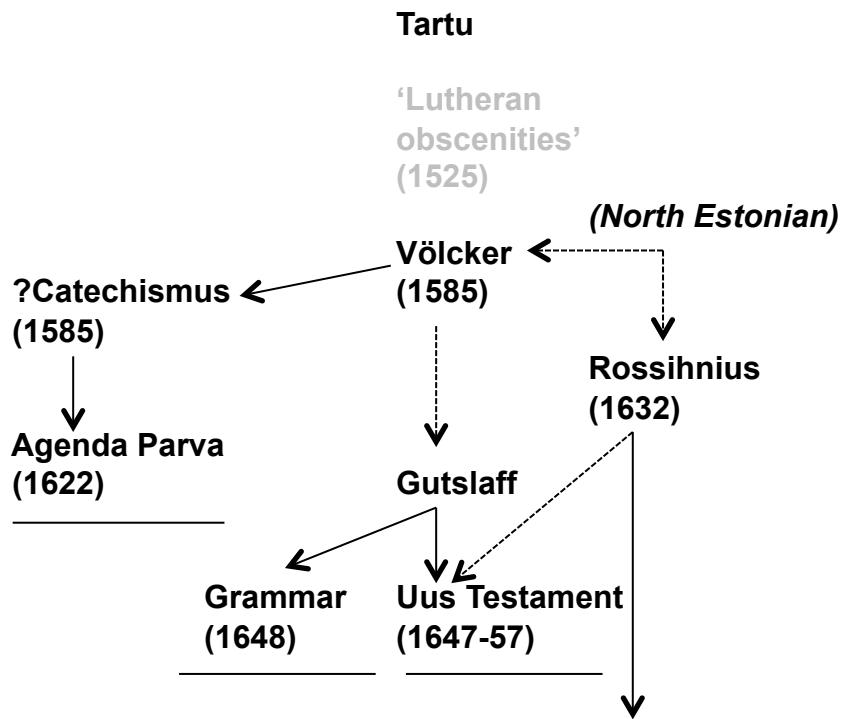
*Observationes grammaticae
circa linguam esthonicam
(1648)*

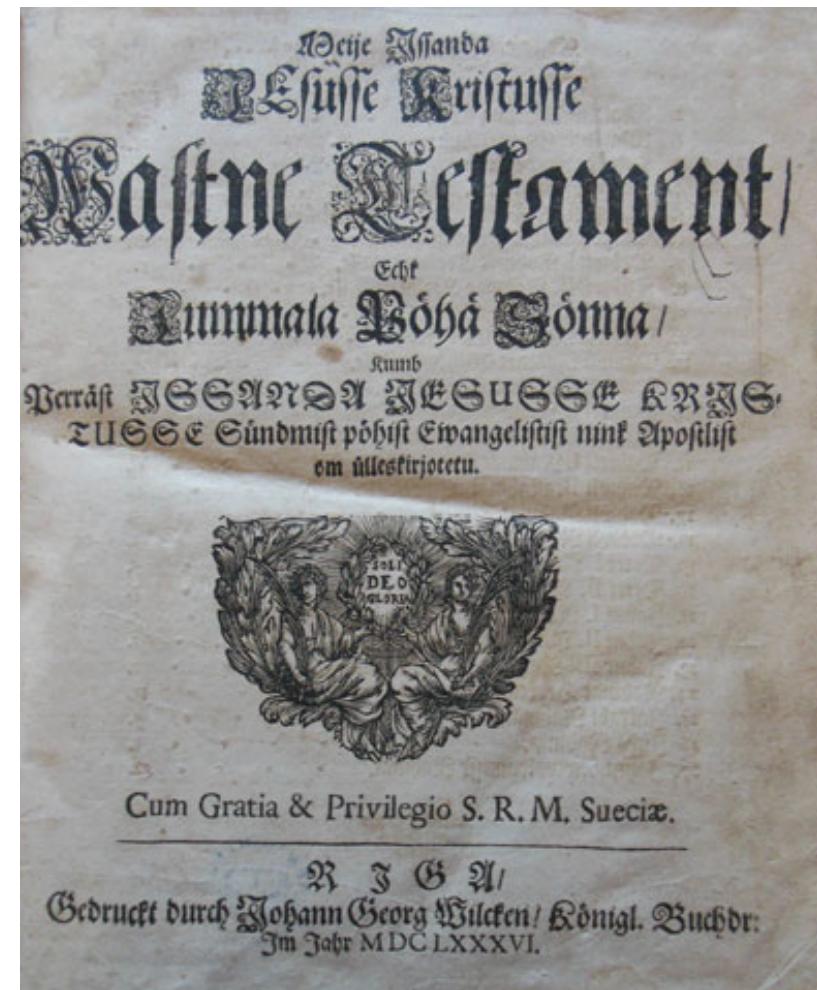
Johannes Gutslaff (?-1657) Piiblitõlge (1647-57)

Genes. Cap. 1.	Das erste Buch Mose.	Moses ziemenne uamat.
		Cap. 1.
	Das ziemenne Capitel. Methimissen loig Jumal tarwa mink' mas; 1 Das ist das anfängliche und das Anfangs- und es Paulus erläutert Cet. 1. 10. wie das Kicerunge Sym, wollen. Dass ang alio dia leot. hic nun huet. Und i unterschuldige dingi biendu. vngewant guugsam aus dem abzweigt. Idem alle da beden Wort. Et articulus causatio. Ceter huet das in Demonstrativum hort. an gesetzet ist.	zum fliss will gelagten. huet comün, tun. Als gebraucht Moses dicht warb, der so sagt. Mir ein Adelus auf, figest sans jungen. huet über jungen geschrebet. Deut. 32. 11. Also heut alle alst das den füllige. Weist Hottet an dem Chas ein sondenbor. Woch Hottet beratung wird jach beratung. Nun was aber das ungebildete huet ange, stalte Rump. Seinen andern beratung nog nicht fürgig. als das kramtigson figtundlich. beratung. die uns nog ist ind in kramtig. beratung. then der Kauft huet lag markt. dit selbe beratung ist auf an dem selber unga sonntis Rump. alßfort gesetzte, und huet sonntay folget. Deswurde der sel dyc kramt. dass das fastige. West in sonntis Hora. dem Woch den aufsetzung. Beijgeworfen. huet den angeltichts beratung. die dem Rump es angefeste. zu extremitate sag.
2	Ninek se ⁶ mas olli tija ninek umb. ninek vimme olli se panato. Dass habent wägl; ninek imala traum olli ligeras se veit wägl.	Ninek jumal laub. Vagho do Welch. also sagis Welch.
3	16 Dass ist nun das Chaos. darauf die subtilior leibl ruffgast ist. 2 Das habentia leibl nññp ist das latitudinem. secunda coniunctionis activa. Rom. 9. 17. das ist. sel. us mill. Jettos und habe. biss. gr. Wie ein Zabig in den lustet. weg. an ein Voglein auf den beden festos will. Darüber prahbond. gän, jet. huet mit der flügel gburgsam Jettos und habe. gis. Es den post der Holzbrüder. Als gebraucht here, mies dicht warb. man so sagt. Allen meint gebraucht Jettos. Ierem. 23. 9. 9. In secunda coniunctione abix. hra eo alio figel. figel ob. us mill figel huet in einem galzibor hor, gab. also bewago. Also han am Adelus über jungen jungen in niste prahbond. und pladet. dass so sit.	Ninek jumal naggi alz se Welch sag olli. Vagho laggulio ju mal fadda Welch ist seit vimma. Düsigt.
4		Ninek jumal dužub fadda Welch hat pälzab. ninek fadda pimma. dužub tamma ögs. Ninda sagis oddance ninek sagis sojmetek se ziemennant väst.
5		Ninek jumal laub. Vagho us malzatunni tamma naigda regada trassal. ninek olelo at tob laggulamis. ob naigda. Vagho.

The development of written South Estonian

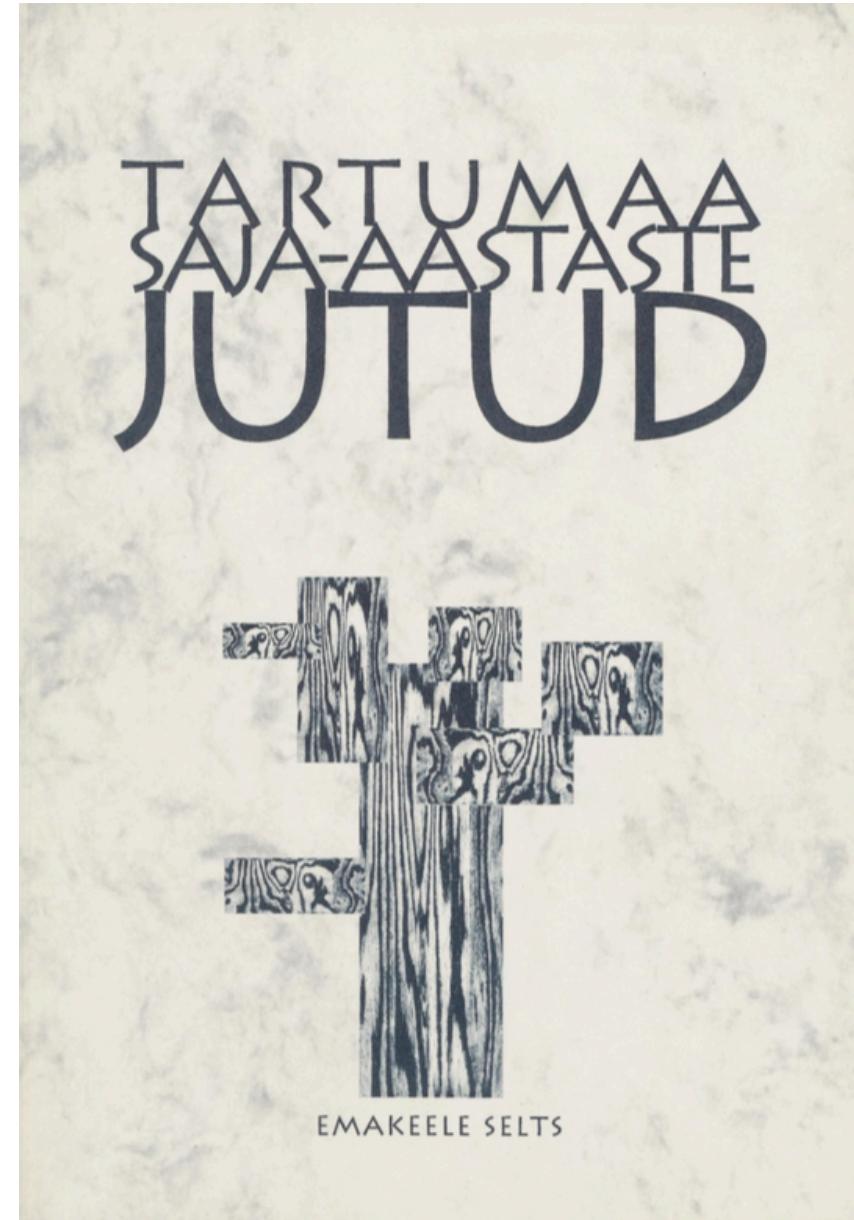

***Meije Issanda Jesusse
Kristusse Wastne Testament
(1686)***
19 reprints, last one in 1905

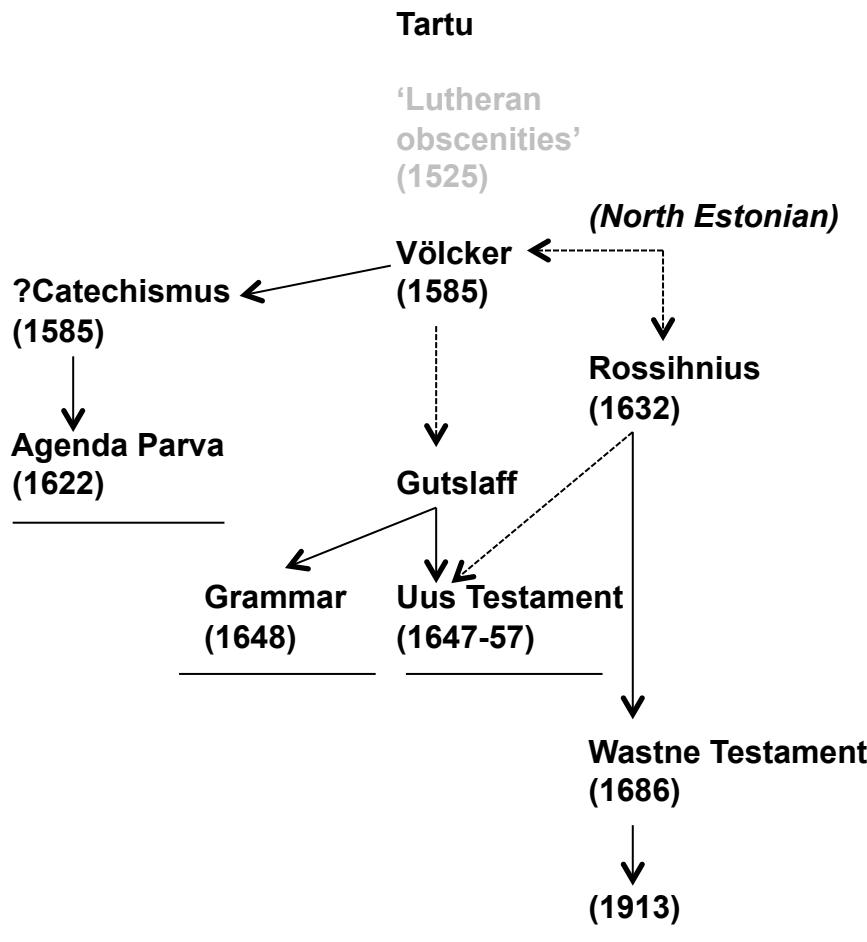

Tartu keel

Hella Keem 1995.
*Tartumaa saja-aastaste
jutud.*

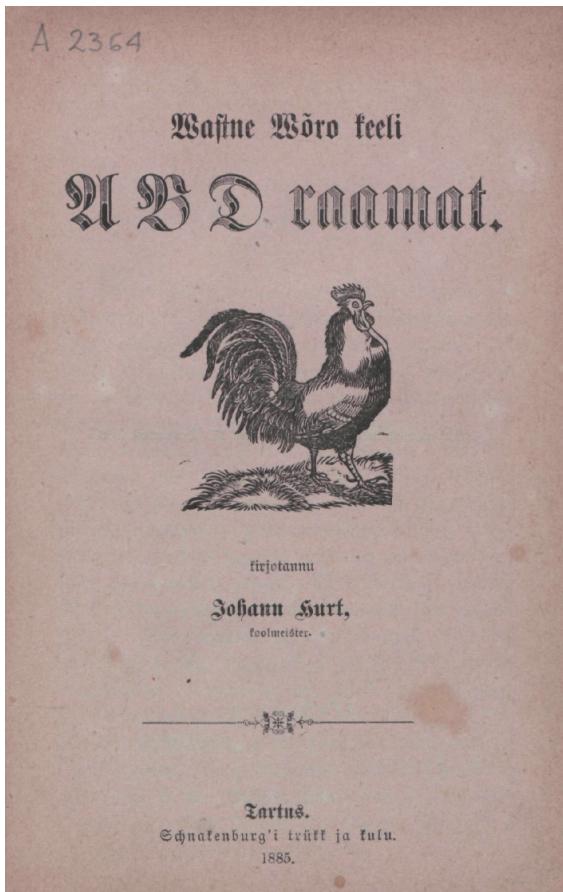

The development of written South Estonian

Võru

ABC book in Võru

Johann Hurt 1885.
Wastne Wōro keeli ABD raamat.

MÉMOIRES
DE
L'ACADEMIE IMPÉRIALE DES SCIENCES DE ST.-PÉTERSBOURG, VIIe SÉRIE.
TOME VII, N° 8.

VERSUCH

UEBER DEN

WERROEHSTNISCHEN DIALEKT.

F. J. Wiedemann 1864.

Versuch über den werroehstnischen Dialekt.

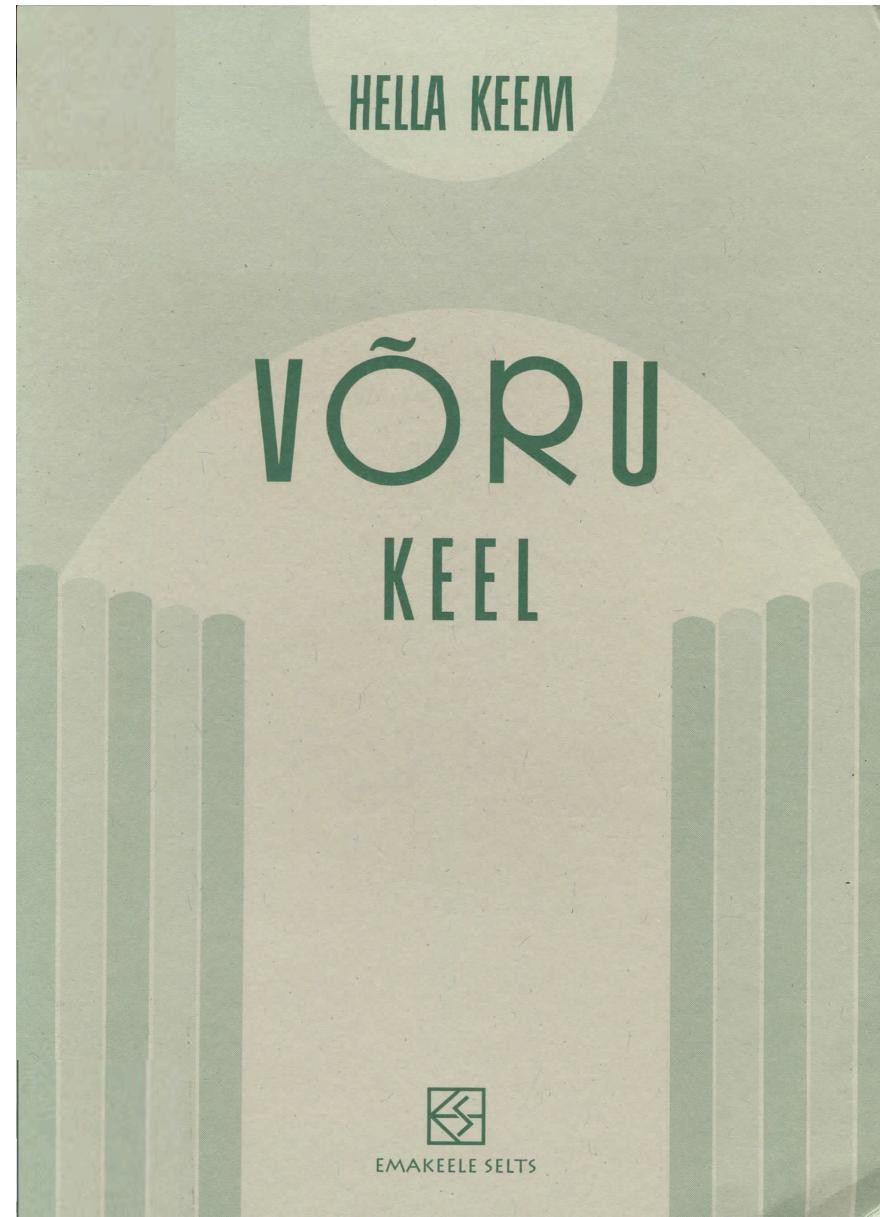
Vol.

F. J. Wiedemann,
Mitgliede der Akademie.

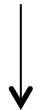
Gelesen am 4. December 1863.

St. PETERSBURG, 1864.
Commissionnaire der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften:
in St. Petersburg im Königs
Eggers et Comp., Samuel Schmidt, im Leipzig
Leopold Voss.

Hella Keem 1997.
Võru keel.

**Võro Instituudi
Toimõtisõq, 1997- 2000**

**Võro Instituudi
Toimõndusõq, 2000-**

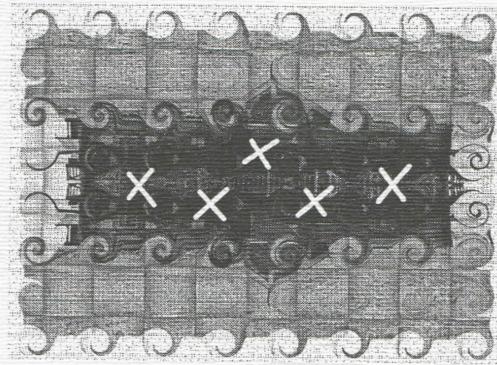

VÕRO INSTITUUDI TOIMÕNDUSÕQ
PUBLICATIONS OF VORO INSTITUTE

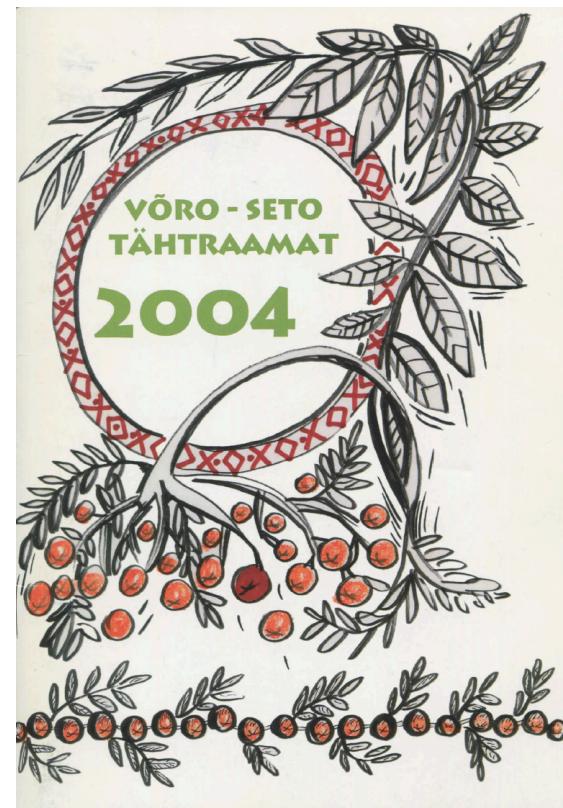
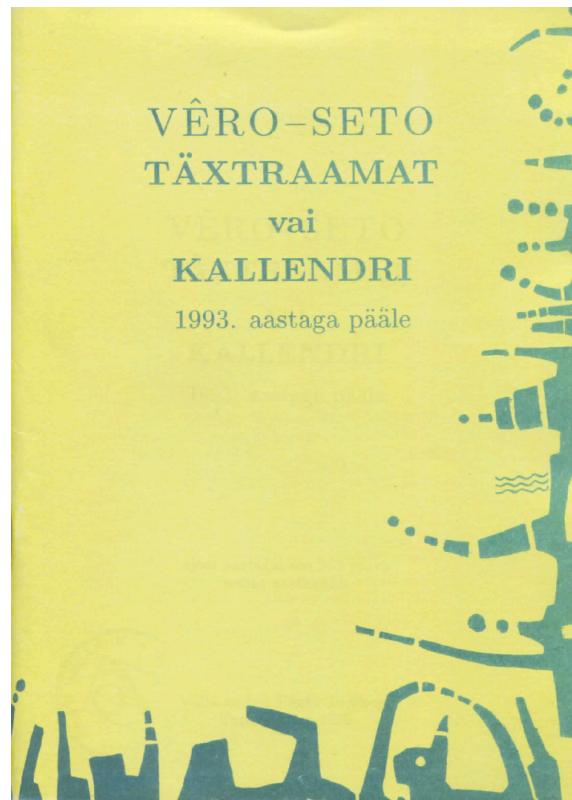
16

KIIÍ JA HINDÄTIIDMINE

KEEL JA IDENTITEET

VÕRO 2004

Calendar orthographies

Nuurmiis läts, üüse, mõõk vüül, jõõ viirde, suukuuli, tsiakiili ja sõiratsõõri süümä.
ii uu üü õõ

Nuurmiis läts, üüse, mõõk vüül, jõõ viirde, suukuuli, tsiakijili ja sõiratsõõri süümä.
ii uu üü õõ

Nuurmiis läts, üüse, mõõk vüül, jõõ viirde, suuküuli, tsiakijili ja sõiratsõõri süümä.
ee oo üü õõ

Noormees läts, üüse, mõõk vüül, jõõ vēerde, sóokóoli, tsiakeéeli ja sõiratsõõri süümä.
ee oo öö õõ

Noormees läts, ööse, mõõk vööl, jõõ vēerde, sõokóoli, tsiakeéeli ja sõiratsõõri söömä.
ee oo öö õõ

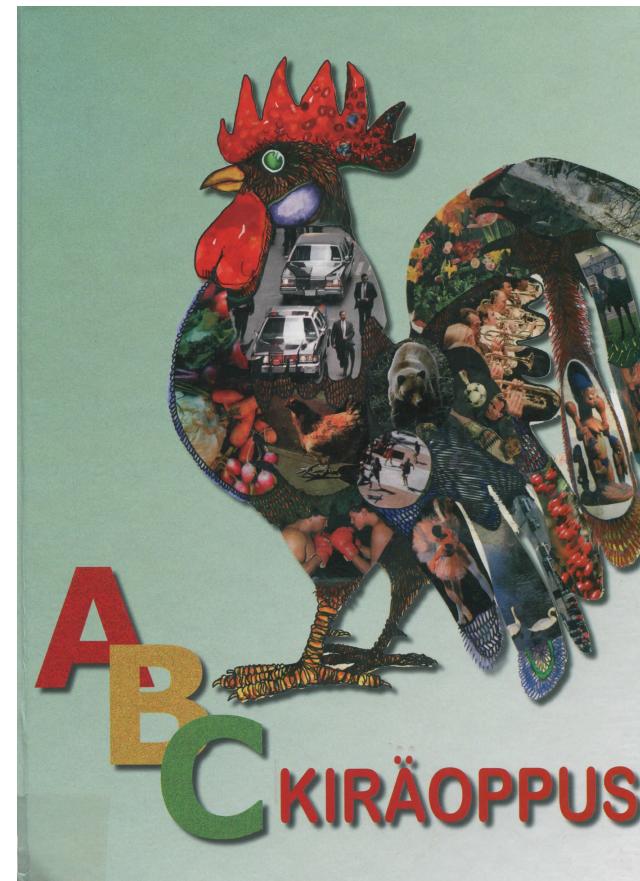
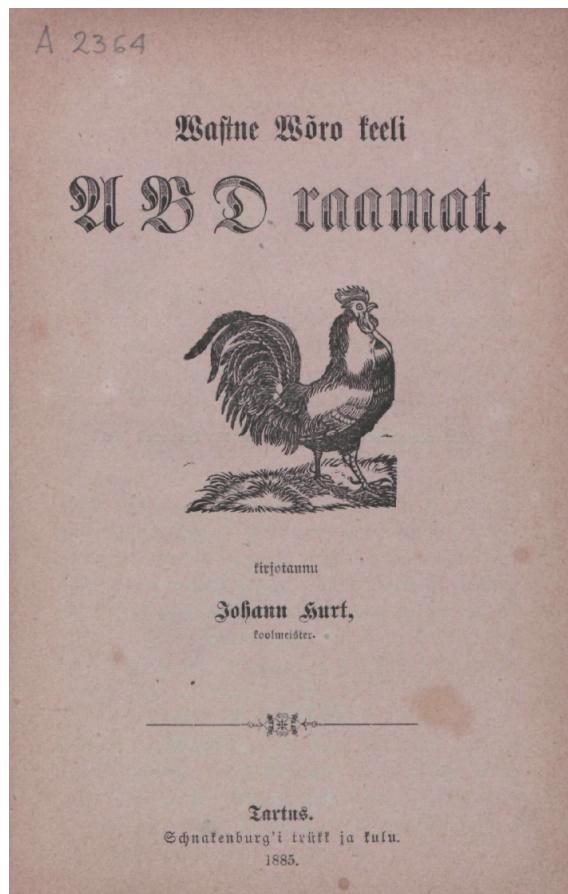
Noormees läts, ööse, mõõk vööl, jõõ vēerde, sõokóoli, tsiakeéeli ja sõiratsõõri söömä.
íí úú ūū ôô

Núúrmíis läts, ūúse, mõõk vüül, jõõ víirde, súukúúli, tsiakíili ja sõiratsõõri súúmä.
ii uu üü õõ

Nuurmiis läts, üüse, mõõk vüül, jõõ viirde, suukuuli, tsiakijili ja sõiratsõõri süümä.

Võru orthographies

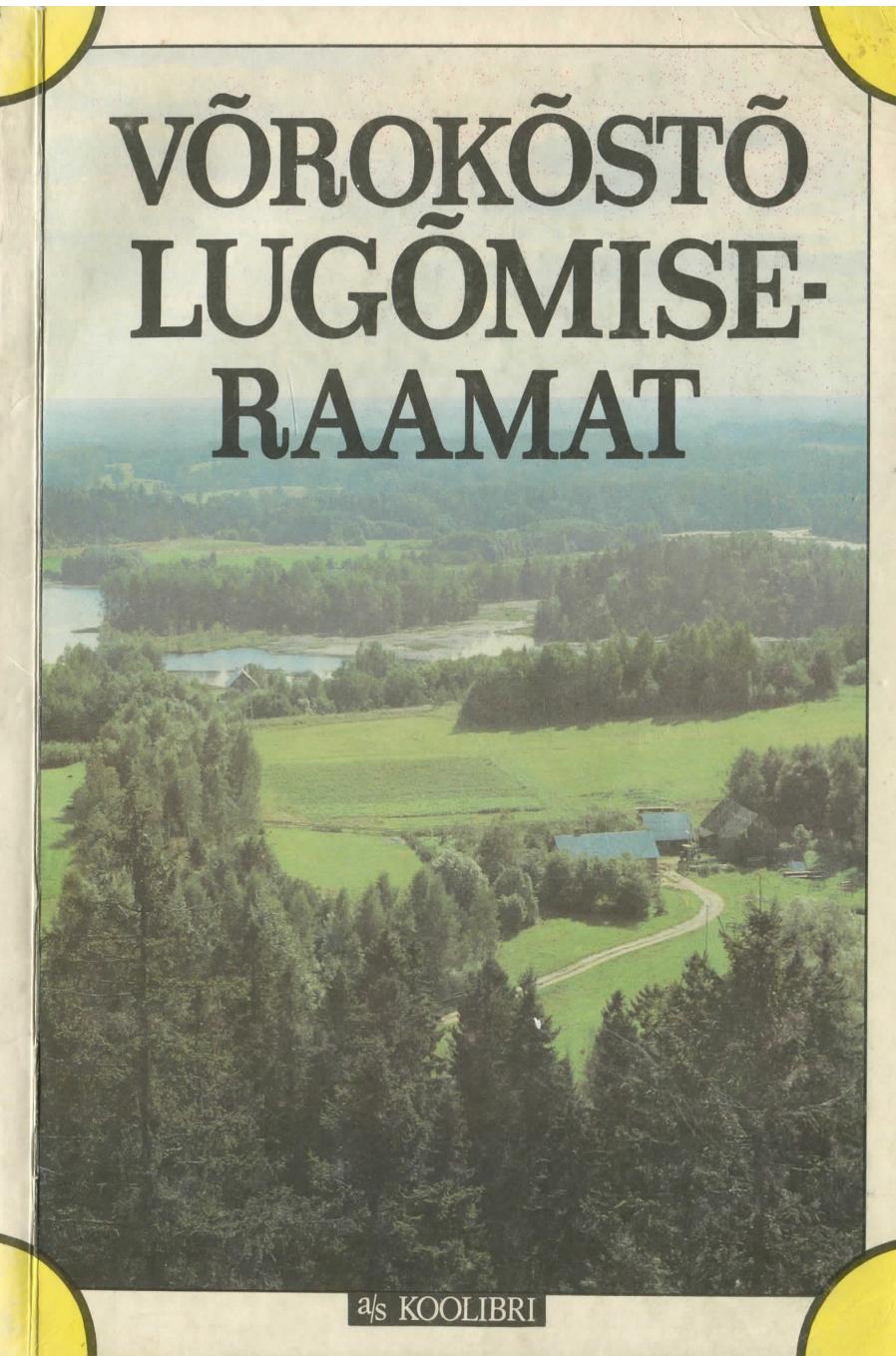
ABC books in Võru

1885

1995

1993

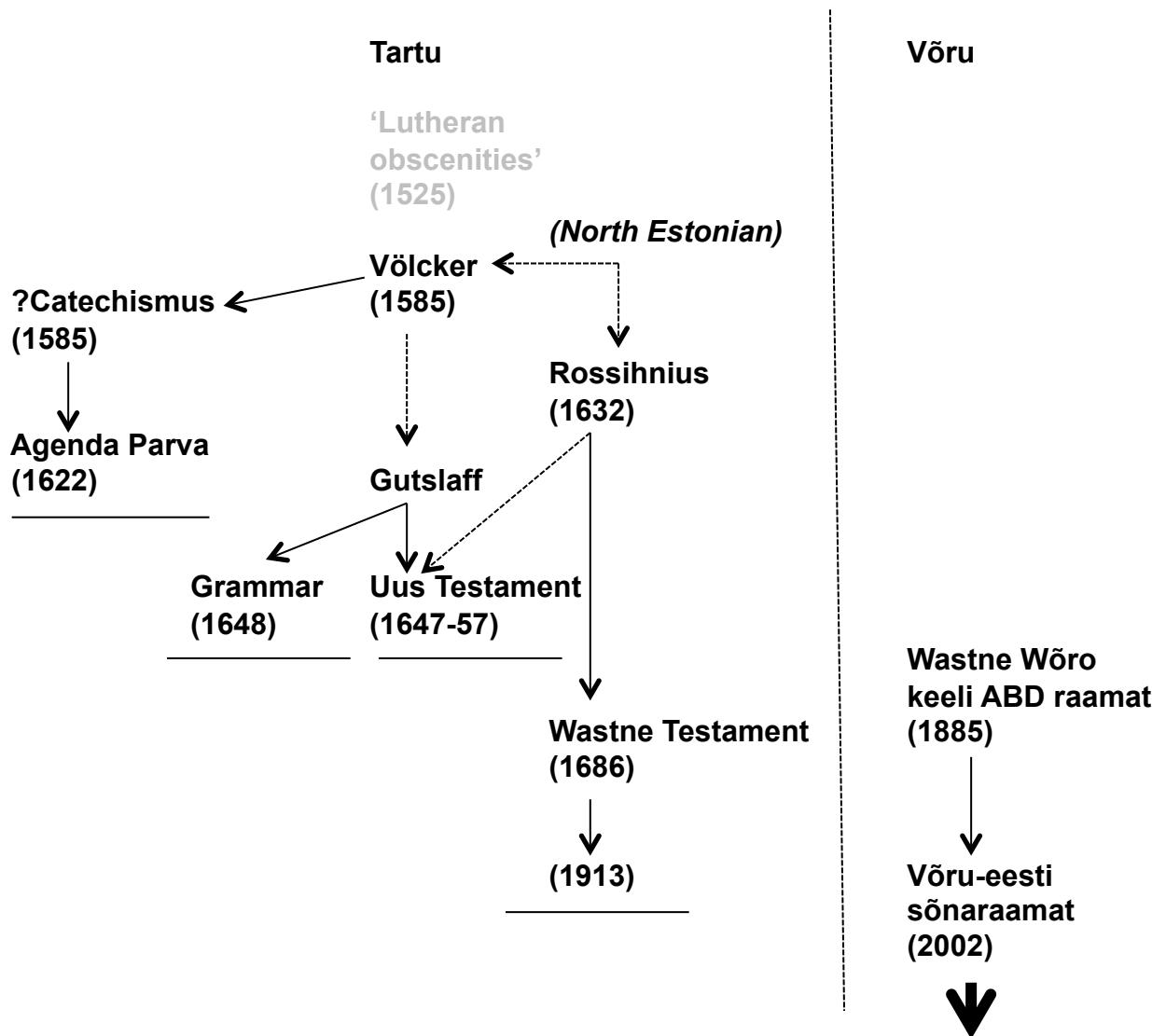
a/s KOOLIBRI

1995

VÕRO-
KIILNE
LUGÕMIK

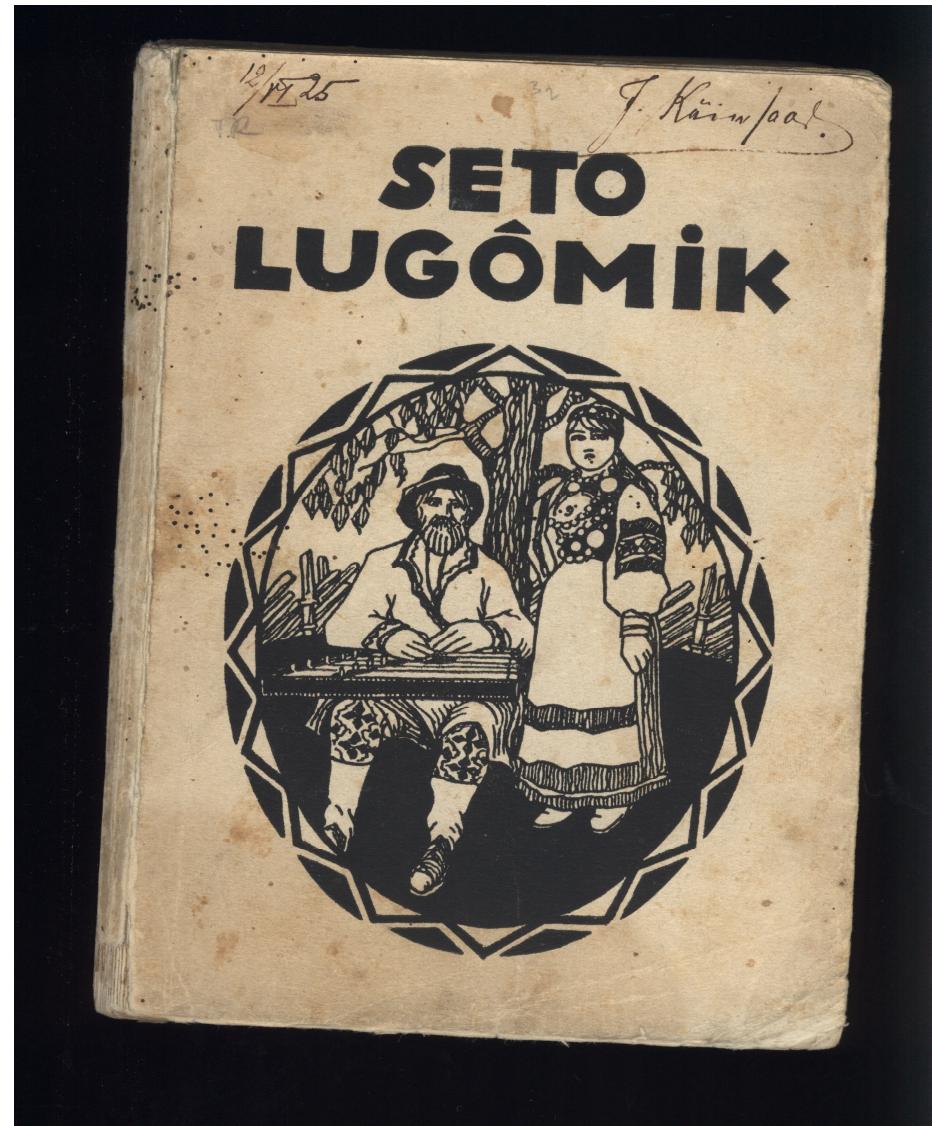
The development of written South Estonian

Setu

Setu

Seto lugõmik
(1922)

Seto lugõmik **(1922)**

Setu keel

Edesôna.

Ega rahvas, kiä vőidokalt om' uma võitlusõ perämäste aigõ sõto kõrral naabritega' lõpetanu', om kõgõ päält tollõ éest püüdnö' hoolitsõda', et sama rahvas jälki' kah riikliselt ütte perre saas kogot. Sedä põhjusmõtöt püvvetas riike vahelise kohto põólt masma panda' võimalikult egalpóol ilmah, sest rahvakiilokõnõ, kiä väguse umast lähembäst hõimust om erädet, olõ õi' elojõvvuline.

Ku Eesti vőidurikas vabadussõda Venne vastu Tartu raahuga' lõppe, loomulikult, et Seto maa ja rahvas Eestiga' ütendedi kui üts rahvuspereh.

Et Seto rahvas om üleko-hustõ ajaloo ollo tõttu seni lahoh tõistõst eestlastest olno', tollõperäst om timä — Venne

Esisôna.

Iga rahvas, kes vőidurikkalt on oma võitluse viimaste ae-gade sõdade korral naabritega lõpetanud, on kõige päält selle eest katsunud hoolitseda, et sama rahvas jälle ka riikliselt ühte peresse saaks kogutud. Seda põhjusmõtet katsutakse riikide vahelise kohtu poolt maksma panna võimalikult igalpool ilmas, sest rahvakilluke, kes vägisi omast lähemast hõimust on eraldatud, ei ole elujõuline.

Ku Eesti vőidurikas vabadussõda Venne vastu Tartu raahuga lõppes, loomulikult, et Seto maa ja rahvas Eestiga kokku liideti kui üks rahvuspere.

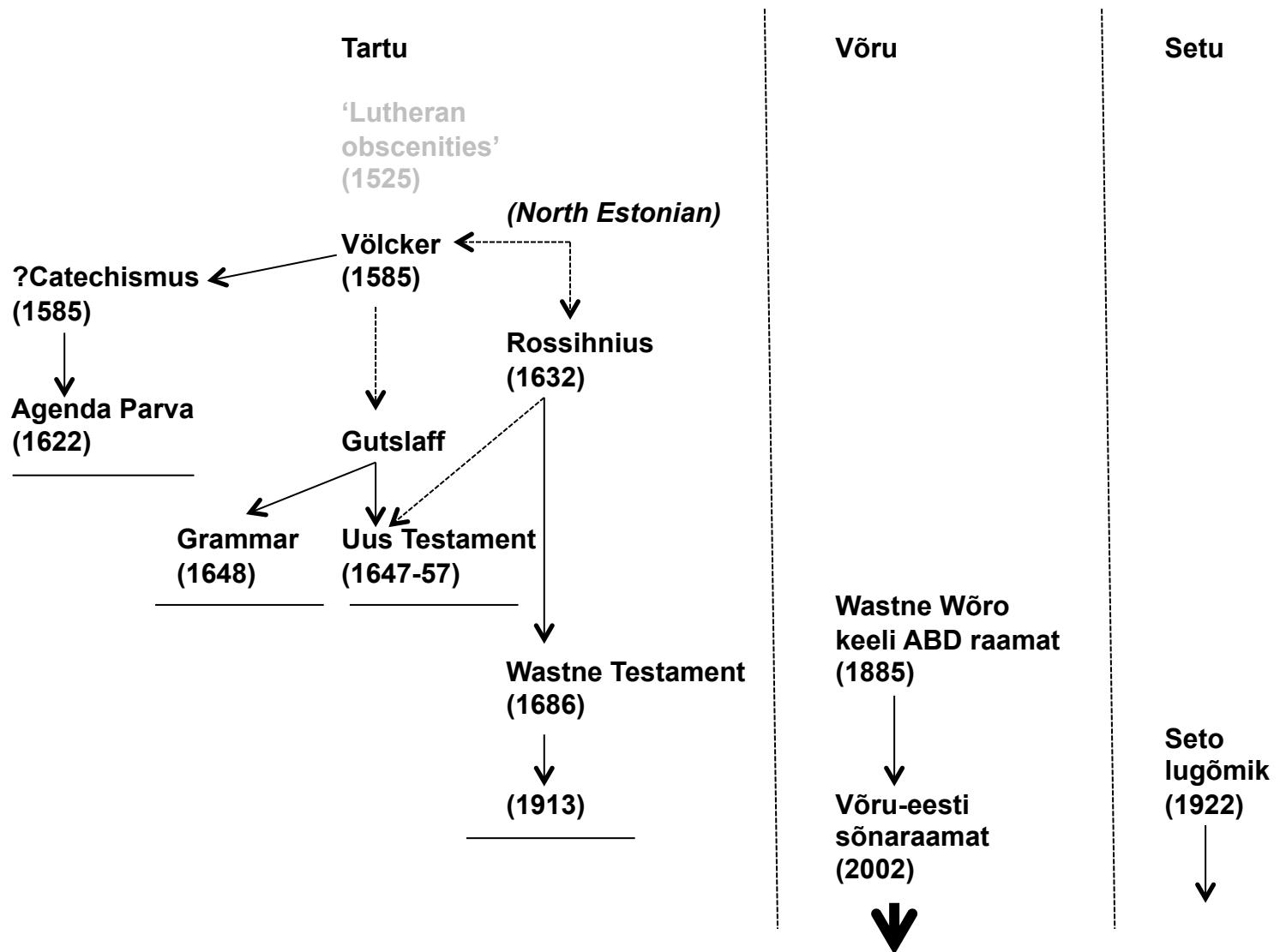
Et Seto rahvas on üleko-tuste ajaloo olude tõttu seni lahus teistest eestlastest olnud, sellepärast on tema — Vene

Setu keel

Peko Helü
Seto kunstõ aokiri

The development of written South Estonian

Mulgī

Mulgi keel

Nikolai Baturin 1972.
Väljadelt ja väljakutelt.

Mulgi keel

**Silvi Väljal ja
Lembit Eelmäe 2004.
*Mulgi keelen ja meelen.***

Mulgi keel

Alli Laande & Triin Todesk
2013.
Mulgi sõnastik.

Mulgi keel

Üitsainus Mulgimaa Mulgimaa Kultuuri Instituudi välläanne

ÜITSAINUS **MULGIMAA**

Mulgimaa Kultuuri Instituudi välläanne

Suvi 2015 (nr 29)

www.mulgimaa.ee

Mulke Seltsi inimese saive Ummulin kokku

Kõm jõudan ilus üritusepäeval, saare ega aaste kokku mulgi üle Eestimaa. Mulke Selts kõrraldab joba paar aastekümnet sel aastahindluskonipaev. Siihöör oli kokkusaamine 24. mail Elme kihelkonna ja kõrvaldive sedi Tartu kogunonna mulgi. Latvian oli 130. Mulke Seltsi liiget ja muu rahvas pääle selle.

Enne pidu tuli rasiike mulgi tütlaaju kah aade. Kogunenne Tõrva kirik-kunstnarsali, mida hukas Käverik hukas meil hukkestesse. Eesti lahv oli tal meie tuleku valmis tette. Stääj püüdisime ära Mulle Seltsi aastapäevalule ja viisime läbi Mulke Seltsi vanembe ja vanemblemide valinmise. Mulle Seltsi vanemnes jäi iki edesi mede senine Mihkel - siis üks vanemaid Kaupo Ilves. Vanemblemide on nuid Leifi Weidetbaum, Ain-Hillar Arnim, Anne Järv, Elvi Kurspuu, Enel Pehap, Sirje Siinloo, Meeta Meltsas, Jaanus Jaama, Valve Luuka, Eha Kard, Eino-Jüri Laermann ja Laine Raud.

Päiale kuunolekut sõitsemise busege Tõrvast Ummulisse ja sääle

Mulke Seltsi liikme ja nende sobira 24. mail Ummulin möisa linn. Pil: Kristi Ilves

me ollingse ülejäänu ja päevast. Elme kihelkonnas oleme me mitmel puul jõudnud olla, aga Ummulin on eel vilj elluse olla kah. Kõnemaja ehen olid esmitud pidulik akatua. Ummuli vallevanem Estonia Mihailov ja kultuurinõuasutust ajasmiss Anne Päivotsive meid kõiki lahkestest vastu. Meid tervitab ka Mulgi Kultuuri Instituudi juhatja Kaja Allilender.

Ummuli Põhikooli direktori Riit näidab oma tüttuba. Tal olli

kooliõpetajede teive meile illusa uvireisi mittdä möist ja kuistuse na viil endit rõõvise ollive säädin – nagu peris mõusapreeli! Õpitubade naise ollive nõun meile näitame oma käsitud ja

öppenuse mõne mulgi aja tegemist kah. Nüütues saime täädä, kudas mulgi kaarsupela teti.

Tikmaks tütteku meister Maire Riit näidab oma tüttuba. Tal olli joobas valmis tette peris pallu illustatud ja kõige täpselt. Ilus!

Ummuli mõisapargi püüne pääles Ummuli esitegevuslase ja kige perün akassive. Lõötsavägilase laulma ja mängma. Ilmake olli ka nõnda ilus, päärev läbi paist päärev ja siit ei täju viil parembe.

Otu kodu poolt sõitnud köölineme bussi pääli, et ku ilus päärev meil iki olli. Ummuli inimese ollive mede vastuvõtmises pallu vaeva nännu ja pallu tüdri ärä tennu, aga na kik, kes sääsi elave, om üte ülemendel lahe inimese.

Meeta Meltsas
Mulke Seltsi Tatu kogunonna vanembris

„Arm“ kõnelep armastusest ja armest

10. juunil tundis Alliste surnuaia ja kiriku vahel Annatrate edimest korduvalt rahva ette Siim Maateni kirjutat ja pütnuse pääl sätet näitemäng „Arm“. Sii lugu kõnelep inimestevahelisest armastusest ja armest, mes me üttestöö iihu või enge pääl võime jättä.

Lugu om katest vellest, kellest üts om ilmardur, kunsnik ja põegnik. Tõne veline läpp Eestimaa ja pütnüp mede tulupojatakrust au sisen oida. Üla lääp sedi viisis, et na molembe trehvääre ütenkuun omalatepöveltvalt ja sääl saare akatuse tülde ja lepmise, mõistmise ja arusamatuse. Vabakutseline näitleja ja kunsnik Siim Maaten (pallade ja tuttava „Naaberplika“ järelviimist, kuna ta mäng Kustit) olli esil puhutöö aastet Eestist ära ja rännis ilma piäl ringi. Nõnda et näitemäng omotäpadi seot kah temä endle eluge.

Täkin mängivõore näitleja Artur Linnus (Zetode pilimuis), Kertjan Kalma, Madis Mäeorg ja

Tatetegemise läistvedajel Siim Maatenil on ää mill, et Annatrate om rämpusputas saanu ja sääl on nüüd nii püntne kui istmusekoja päävatavatjelle. Pil: Kristi Ilves

auväär Rita Raave. Üles astup kah naaskur Rosin. Pütnue taga paranteva oma tüdri Kaisi Roover, Kristjan Suits, Villu Konrad, Mati Leima, Aapo Ilves ja Siim Maaten.

Näitemängukotuses valiti ühik, aga ajamulka jalgu jäähnun Annatrate Alliste surnuaia kõrvan.

Kigepält kanneti sääld kevade üten „Teeme ära“ tagulistege

vällä ulka rämpsu, nüüdeti ein uune tinnerd maha ja parantevi omad tüdri valla abige katust ära. Artur Linnus ütel Mulgi uudistel, et kotus ei vali neid rohkem kui nemä kotust. „Annatrate ut midagi, mes ta uvustev alla ürites ja utistes ümre kõrga tegeme.“

Kristi Ilves

A nnatrate ehitidi XIX aastas al kirikku aidas, kolooni aal oti sääl täitlustusmaterjalide, jahu ja rohujahu. Erinenemiselt ehitidi Eesti rahva annetustega ja kirikulipretje. Kalle Raave istvedilisegi Alliste kirik urevest tõles. Raave viimistellid sel alal Hans Kaldoja, kel tulli mäste, et kiriku ja just valla tetu Eesti edimess kristliku kallikute kooli masta passis kõrts. Ta leid Tahast vahendeid ja Tatetast ärimihme, kes hukas sõõrigkotuse ja vörõterastemaja jasse ruha. Kutüge pääle alati, tulli välla, et oone om vilige viletsetan kõrran: palkest jagu tulili peres uus teti ja panna üldliperen katus. 1992–1994, kõrnmä muusmu kõrdategemine ja soiku, seit istvedajil sai ramm otsa.

Nüüd on Alliste vallal Annatratega ja planni. Siina tahetas tetä igižirkumuseum, mes kõnelas elut purifit sunna. Stääj vüs nüüdite, miskuup inimese kereid ja eesget pääle elu lõpu. Uunes saas kah siit limast ärä minnu inimesi viimastse tu päale saata.

Pil: Meelis Söörd

The development of written South Estonian

